HITLERS Derde Rijk

Nummer 8

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

Anti-semitisme
Boycots en propaganda

De vrouwen van Hitler
Waarom vielen ze op hem?

De oorlog in de woestijn
Rommel en het Afrikakorps

Ernst Röhm
Hitlers grootste rivaal

HITLERS Derde Rijk

Deel 8 Inhoud

Geheim Hitler-archief 37 t/m 42
De vrouwen van Hitler

De Holocaust 43 t/m 48
Antisemitisme in actie

In het Derde Rijk 43 t/m 46
Volksdeutsch

Nazi Verschrikkingen 37 t/m 42
Dodenmarsen

Hitlers handlangers 27 t/m 30
Ernst Röhm

Hitlers veldslagen 51 t/m 58
Oorlog in de woestijn

Hitlers oorlogsapparaat 51 t/m 56
Antitankwapens

Nazi-symbolen 31 t/m 34
Nazi-porselein

A tot Z van het Derde Rijk 29 t/m 32
German-American Bund - Greim, Robert Ritter von

Fotoverantwoording

Geheim Hitler Archief 37: Popperfoto; **Geheim Hitler Archief 38:** AKG London (twee), Topham Picturepoint; **Geheim Hitler Archief 39:** Popperfoto, AKG (drie); **Geheim Hitler Archief 40:** Popperfoto; **Geheim Hitler Archief 41:** AKG (drie), Popperfoto; **Holocaust 43:** USHMM, National Museum of Jewish History; **Holocaust 44:** Aerospace, ÖGFZ, USHMM, ; **Holocaust 45:** Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, USHMM, Morris Kiel, Peter Newark's Military Pictures; **Holocaust 46:** Peter Newark, Jack C. Sutton, Orzagos Szechenyi Konyvtar Budapest; **Holocaust 47:** Aerospace, Popperfoto, Joanne Scharrow; **Holocaust 48:** Yad Vashem, Rijksinstituut; **In het Derde Rijk 43:** AKG; **In het Derde Rijk 44:** AKG, US National Archive; **In het Derde Rijk 45:** Popperfoto, AKG; **In het Derde Rijk 46:** Popperfoto; **Nazi verschrikkingen 37:** AKG; **Nazi verschrikkingen 38:** Topham; **Nazi verschrikkingen 39:** Popperfoto, Topham, US Memorial Museum; **Nazi verschrikkingen 40:** Dachau Memorial Museum; **Nazi verschrikkingen 41-42:** Topham; **Hitlers handlangers 27-28:** AKG; **Hitlers handlangers 29:** AKG, Popperfoto; **Hitlers handlangers 30:** Aerospace, Topham; **Hitlers veldslagen 51-55:** Aerospace; **Hitlers Veldslagen 56:** AKG, Aerospace; **Hitlers veldslagen 57-58:** Aerospace; **Hitlers Oorlogsapparaat 51-56:** Aerospace; **Nazi symbolen 31-34:** Aerospace; **A tot Z 29-32:** Aerospace.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© 2001 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publishing plc. 2001

Hitlers Vrouwen

Er is sinds Hitlers dood van alles beweerd over zijn liefdesleven. Er is maar weinig feitenmateriaal, maar wat vaststaat is wel dat zijn relaties met vrouwen verre van normaal waren.

Hitler poseert in Berchtesgaden met zijn maîtresse, Eva Braun. Een paar uur voordat ze samen zelfmoord pleegden, trouwden ze met elkaar in de Führerbunker. De meeste Duitsers wisten niets af van haar bestaan.

POLITIEKE macht heeft een raar effect. Als zelfs de beperkte macht van een doorsnee minister in een hedendaags kabinet voor sommige dames voldoende is om hem als een ware seksbom te zien: wat moet het dan wel niet gedaan hebben voor Hitler, de dictator van nazi-Duitsland? Hij had de media en de meest gevreesde geheime politie ter wereld volledig in zijn macht en hij had een voorliefde voor legerkistjes, zwepen, leren jassen en snelle auto's. Geen wonder dat er geroddeld werd. Volgens de geruchten uit die tijd bleven Hitlers veroveringen niet beperkt tot de landen waar hij de macht had: hij was Don Juan in een bruin hemd.

Hitler de charmeur

Hitler legde een ouderwetse, Weense charme aan de dag die het prima deed bij de echtgenotes van de industriëlen en bankiers bij wie hij tijdens de jaren 20 in het gevlei wilde komen. Het contrast met zijn image van straatvechter en volksmenner was weliswaar enorm, maar iemand die een dame zo elegant een handkus gaf, moest toch wel sociaal aanvaardbaar zijn. Een van de eerste dames die voor hem vielen, was Helene Bechstein, de vrouw van de pianobouwer, Carl Bechstein. Zij schonk grote bedragen aan Hitler en doneerde zelfs een gedeelte van haar juwelen aan de nazi-partij in 1922-3. Omdat ze oud genoeg was om zich als zijn moeder voor te doen, kon ze hem in de gevangenis in Landsberg bezoeken. Na zijn vrijlating bracht zij hem in contact met politici en zakenlieden die wat voor de nazi's konden betekenen.

De huishoudster van de familie Bechstein in Obersalzberg beweerde dat Hitler vaak bleef slapen als de heer des huizes naar Berlijn was; het stel sliep dan in dezelfde kamer met de deur gesloten. Zij was niet de enige oudere dame in Hitlers leven. Elsa Bruckmann was een Roemeense prinses die met de eigenaar van een uitgeverij in München getrouwd was. Ook zij stelde Hitler aan potentiële bondgenoten uit de politieke elite voor en hielp hem zijn provinciale gedrag bij te schaven. Ook andere aristocrates vielen voor zijn blauwe ogen.

De Zweedse prinses Ann Mari von Bismarck, getrouwd met de ambassadeur van Duitsland in Italië, zou, naar verluidt met hem geslapen hebben in Berlijn. Graaf Ciano, minister van buitenlandse zaken onder Mussolini en diens schoonzoon, dacht dat de echtgenote van een andere Duitse aristocraat, Sigrid von Lappus, Hitlers maîtresse was. Anderen geloofden dat de Italiaanse gravin Maria Magistrati die eer had.

Ook jongere vrouwen konden vanuit politiek oogpunt goed van pas komen. Winifred Wagner was getrouwd met de enige zoon van de beroemde componist. Zij leerde Hitler in 1923 kennen op het Bayreuth-festival: hij was 34; zij was 26.

Boven:
Hitlers moeder Klara was in vele opzichten de belangrijkste vrouw in zijn leven. De jonge Adolf was een echt moederskindje en haar pijnlijke dood aan kanker in 1907 had een verpletterend effect op de toekomstige dictator.

Linksonder:
Hitler hield van naakten, vooral van 'Germaanse' vrouwen. Men denkt dat zijn nichtje, Geli Raubal, geposeerd heeft voor dit schilderij van Adolph Ziegler.

Hieronder:
Hitler was gek op de muziek van Richard Wagner en deze voorliefde werd door de Wagners beantwoord. Hij was regelmatig te gast op Haus Wahnfried, het huis van de Wagners in Bayreuth. Winifred Wagner, de Engelse schoondochter van de componist, was een van de meest toegewijde volgelingen van de Führer.

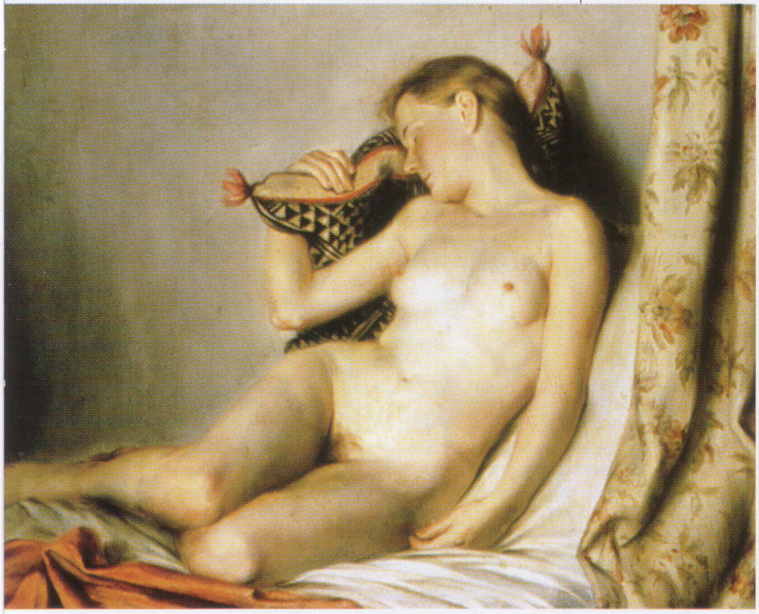

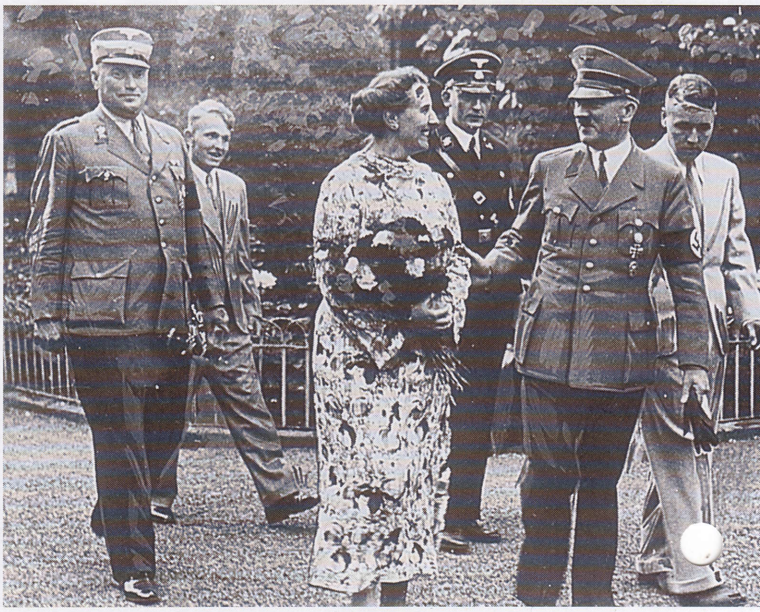

Links:
Leni Riefenstahl werd in 1902 in Berlijn geboren. Ze was danseres tot ze problemen kreeg met haar knie. Daarna werd ze actrice en schitterde ze in drie zeer populaire films die zich in de Alpen afspeelden. Ze had de derde film zelf geregisseerd, waarna een bewonderaar haar vroeg voor hem een film te regisseren. Deze bewonderaar was Adolf Hitler en de film was 'Triumph des Willens'.

Leni Riefenstahl in gesprek met Reichspropaganda minister Joseph Goebbels. Hoewel Goebbels alle films die in Duitsland gemaakt werden moest goedkeuren, kon Riefenstahl door haar nauwe band met Hitler in alle vrijheid werken.

Hitlers Filmster

EEN jonge dame speelde een sleutelrol in het succes van Hitler.Toen 'Triumph des Willens' op 28 maart 1935 in Berlijn in première ging, liep Hitler naar de voorste rijen van de bioscoop om de hand te kussen van een knappe jongedame. Leni Riefenstahl was een beroemd actrice die uitgroeide tot een begaafd regisseuse. Haar werk zou een mijlpaal vormen in de cinematografie.

Evenals Albert Speer vergooide zij haar talent aan een zaak die haar niet waardig was. Daardoor kreeg ze na 1945 nog maar zelden werk. Tien jaar eerder bestond er geen twijfel over haar, zeer publieke, relatie met Adolf Hitler. Volgens een lid van de Rijksfilmkamer riep Hitler tijdens het bekijken van de proloog van Riefenstahls Olympia, haar film over de Olympische Spelen in Berlijn, 'Leni' toen de achterkant van een naakte vrouw in beeld kwam. 'Als hij haar van de achterkant al herkende,' aldus de getuige, 'dan moet hij wel heel erg goed bevriend zijn geweest met haar'.

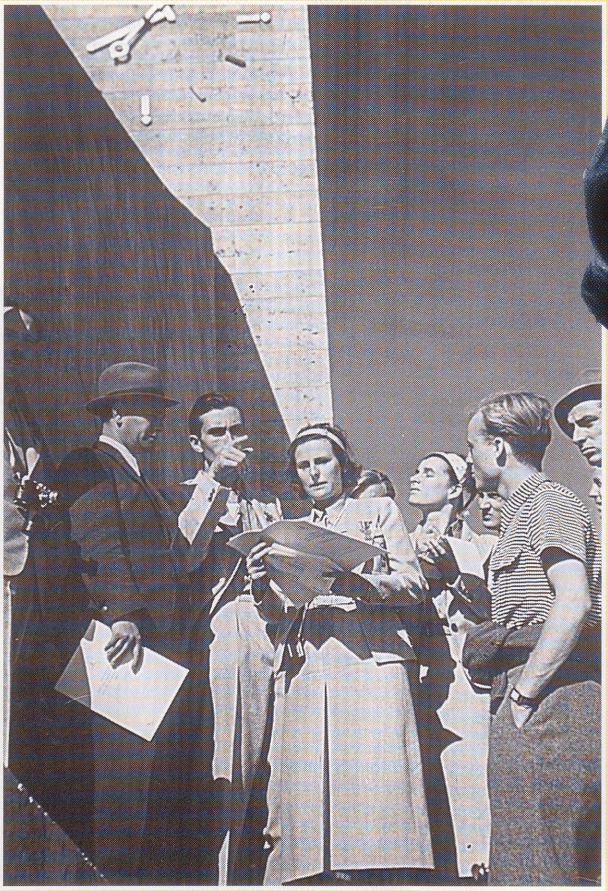

Links:
Leni Riefenstahl instrueert haar assistenten tijdens het maken van 'Triumph des Willens'. Dit was een van meest effectieve propagandafilms aller tijden. De Führer werd hierin als een held uit een stuk van Wagner afgebeeld.

ADOLF en EVA

VOLGENS intimi van Hitler had Eva Braun vreemde seks met Hitler. Maar Albert Speer en Otto Skorzeny, twee integere waarnemers, zagen niet vreemds in de relatie. Het was echter wel een verhouding die verslechterde toen de oorlog zich na 1941 tegen de Duitsers keerde. Waarschijnlijk hebben Eva en Hitler daarna nooit meer het bed gedeeld. Eva vertelde aan diverse vertrouwelingen, waaronder haar zus Gretl, dat Hitler haar had gezegd dat ze van hem niets hoefde te verwachten.

Andere waarnemers dachten dat de echtgenoot van Gretl, de alcoholistische Hermann Fegelein, een SS'er die als een ware Don Juan te boek stond, iets met Eva had. Toen hij in het najaar van 1944 in Berlijn was terwijl de zwangere Gretl thuis zat, had hij daarvoor absoluut de gelegenheid. Als dat zo is, verklaart het waarom Hitler hem in de laatste uren van de oorlog in de tuin van de Reichskanzlei liet executeren.

Boven:
Eva Braun was een eenvoudig meisje dat gek was op dieren. Hitler voelde zich bij haar op zijn gemak, maar er is geen enkel bewijs dat hij voor haar dezelfde gepassioneerde gevoelens had als voor zijn nichtje, Geli Raubal.

Zij bleef levenslang een vurig aanhangster van Hitler en Hitler zou menigmaal te gast zijn in het huis van de Wagners. Toevallig vielen ook deze bezoeken meestal samen met de afwezigheid van Winifreds echtgenoot en na Siegfrieds dood in 1930 namen ze in frequentie toe. Zelfs tijdens een interview in 1975 zei Winifred nog dat ze Hitler graag nog eens zou ontmoeten. De holocaust was volgens haar buiten Hitlers medeweten om georganiseerd en uitgevoerd door figuren als Julius Streicher.

Politieke doofpot

Seksuele aantrekkingskracht blijkt voor politici wel eens een krachtig wapen om hun doel te bereiken. Wellust kan echter ook de nekslag betekenen voor een veelbelovende politieke carrière. Hitlers naam werd verbonden met die van een hele serie vrouwen. Als er bewijzen over een seksuele relatie met hen naar buiten gebracht werden, zou dat zijn politieke carrière ernstig verstoord hebben. De meest notoire van die relaties was die met Geli Raubal, Hitlers jongere nichtje. Het lijdt geen twijfel dat hij echt smoorverliefd op haar was: dit was de enige periode in zijn leven dat hij zich serieus bezighield met iemand anders dan zichzelf. Hun relatie was erg intens, zozeer zelfs dat hij haar in haar handelen beperkte waardoor ze uiteindelijk zelfmoord pleegde. Het is vrijwel zeker dat de twee intiem met elkaar waren en er werd daarom alles aan gedaan om te zorgen dat de geruchten over hun incestueuze relatie niet naar buiten kwamen. De twee mannen die ervoor zorgden dat het verhaal over deze relatie in de doofpot bleef, werden hier uiteindelijk voor beloond. De ene werd hoofd van de Beierse politie en de ander hoofd van de Gestapo in Berlijn.

Eind jaren 20 had Hitler iets met de 16-jarige Mimi Reiter. Ze kwamen elkaar tegen toen zij met haar honden wandelde en al snel ontstond er iets tussen hen: een 37-jarige man in leren kleding en met een hondenzweep die afspraakjes maakte met een tiener. Voor haar was hij 'Wolf'; voor hem was zij zijn 'bosnimf'. Het begon met wandelingen in het bos en het eindigde met naaktzwemmen (alleen zij - Hitler was vooral een voyeur). Ze probeerde zich te verhangen, maar

Rechts:
Unity Mitford was een grote, blonde, Engelse aristocrate. Haar zus Diana was met de Britse fascistenleider Oswald Mosely getrouwd. In 1938 ging ze naar München om kennis te maken met haar held, Adolf Hitler. De Führer zag in de Mitford-dames een goed voorbeeld van echte arische vrouwelijkheid en Unity werd al snel opgenomen in Hitlers kennissenkring. Zij probeerde zelfmoord te plegen toen de oorlog uitbrak.

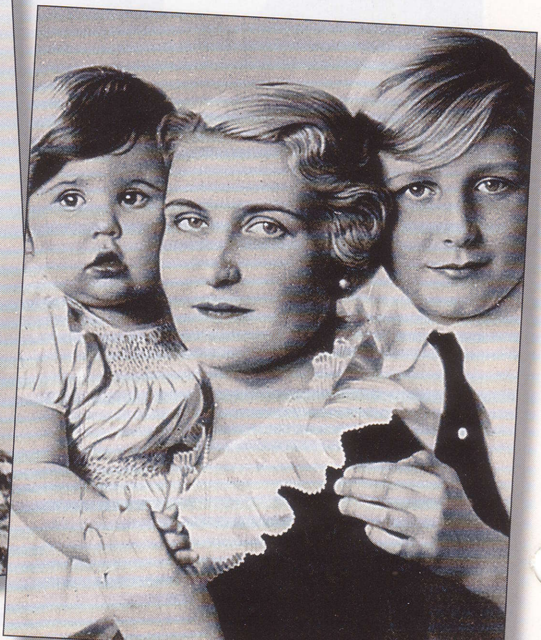

Hieronder:
Magda Goebbels voelde meer voor Hitler dan voor haar eigen man. Magda vergezelde haar echtgenoot aan het eind van de oorlog naar de **Führerbunker**. ***Daar verklaarde ze dat er zonder Hitler voor haar geen toekomst was. Na de zelfmoord van Adolf en Eva, doodde ze haar eigen kinderen voordat ze haar geliefde Führer in de dood volgde.***

Hitler:

Seksueel gestoord of volledig aseksueel?

De verhalen over Hitlers affaires en zijn perverse seksuele voorkeuren zijn vooral gebaseerd op rapporten die de Amerikaanse inlichtingendienst tijdens de oorlog opstelde. Veel daarvan is ontsproten aan de grenzeloze fantasie van Hitlers aartsvijand, Otto Strasser, wiens broer Gregor door Hitler vermoord werd. Strasser kon zijn 'bewijzen' niet hard maken.Als men de verhalen ontdoet van de geallieerde oorlogspropaganda, blijft er niet veel meer van over dan wat showbizz-roddels en de fantasieën van tienermeisjes, zoals Mimi Reiter. De meeste van deze verhalen betreffen de periode vóór 1933, voordat Hitler de pers en de politie in zijn macht had. Hij had toen aan vijanden geen gebrek en het is moeilijk te geloven dat deze geen gebruik zouden maken van dergelijke smeuïge onthullingen.

Daarnaast is er nog August Kubizek, Hitlers beste (en waarschijnlijk enige) schoolvriend. Hij heeft noch in Linz, noch na hun verhuizing naar de grote stad Wenen, ooit gemerkt dat Hitler iets met vrouwen had, ondanks dat in deze wereldstad alles wat God verboden had zonder problemen te krijgen was. Maar Hitler was preuts en legde een puriteinse afkeer van alle vormen van zwakte van het vlees aan de dag. Hij dronk niet, rookte niet en was waarschijnlijk de enige 24-jarige maagd in de Oostenrijkse hoofdstad.

Kubizeks verklaring wordt bevestigd door Hitlers medestrijders van het 16e Beierse reserve-infanterieregiment: in omstandigheden waar totaal geen privacy meer bestond, toonde Hitler zich totaal niet geïnteresseerd in seks met mannen of vrouwen. Het is natuurlijk niet onmogelijk dat hij op latere leeftijd een voorkeur kreeg voor SM, maar het meeste bewijs komt van verdachte bronnen. Afgaande op zijn jeugdervaringen lijkt hij ook seksueel een geheelonthouder te zijn geweest en niet de geile perverseling die hij volgens de overlevering zou zijn.

Rechtsboven:
Eva en Adolf zoals ze gezien werden door de hoge partijfunctionarissen die op de hoogte waren van hun relatie: een burgerlijk stel dat gek was op dieren en kinderen en die genoten van de rust in het mooie Obersalzburg.

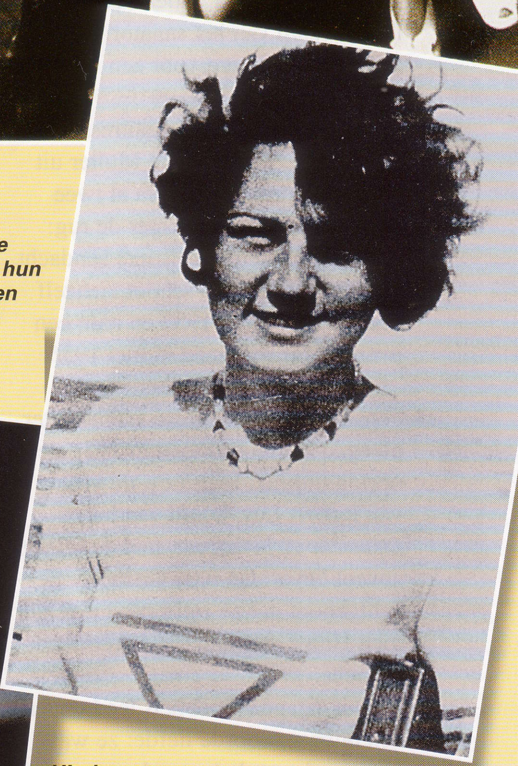

Hierboven:
Hitlers nichtje Geli, die wellicht tot zelfmoord gedreven werd door het bezitterige gedrag van haar oom.

Links:
Actrice Renate Muller benam zich volgens geruchten het leven als gevolg van de perverse wensen van haar Führer.

Uiterst links:
Zelfs Eva probeerde in het begin van haar relatie met Hitler zelfmoord te plegen.

werd op tijd ontdekt. Later trouwde ze met een plaatselijke hoteleigenaar. Volgens eigen zeggen is ze later in de jaren 30 door Hitler nog gedwongen met hem naar bed te gaan. De anders zo preutse Rudolf Hess zou haar naar Hitlers woning aan de Prinzregenplatz in München gebracht hebben. Wie haar 's ochtends weer naar huis gebracht heeft, is niet bekend.

Zelfmoord

Mimi bleef gespaard, maar Geli Raubal stierf door een schotwond. Was het zelfmoord, of had Hitler hier de hand in? Ook Suzi Liptauer schijnt zelfmoord gepleegd te hebben na een akkefietje met de Führer.Renate Müller was een jonge actrice die Hitler in 1932 op een filmset ontmoette. Hitler nodigde haar uit op de kanselarij en had de jaren daarop een knipperlichtrelatie met haar, totdat in 1936 bekend werd gemaakt dat de 30-jarige Renate aan een hartaanval overleden was. De waarheid is echter anders: ze sprong uit het raam van het sanatorium waar ze behandeld werd voor een morfineverslaving.

Hitlers beroemdste maîtresse was Eva Braun. Toen Renate Müller uit het raam sprong, had Eva al twee zelfmoordpogingen achter de rug: wanhoopsdaden om Hitlers aandacht terug te krijgen. Ze schoot zichzelf neer in november 1932 en nam een overdosis medicijnen in mei 1935.

Unity Mitford, Hitlers gepassioneerde Engelse aanhangster, pleegde zelfmoord toen in 1939 de oorlog uitbrak. Inge Ley, de vrouw van Robert Ley, hoofd van het *Deutsche Arbeitsfront,* had de Führer zoveel liever dan haar alcoholische echtgenoot dat ze zelfmoord pleegde toen Hitler immuun bleek voor haar avances.

Ook Magda Goebbels leed onder een onbeantwoorde liefde: ze was getrouwd met de kreupele propagandachef van de nazi's, maar was hopeloos verliefd op Adolf Hitler. “Ik kan haar eierstokken horen rammelen als ze bij hem in de buurt is,” zei Martin Bormann eens zeer gevat over haar. Zij pleegde in de *Führerbunker* zelfmoord, nadat ze haar zes kinderen om het leven had gebracht: een offerande op de brandstapel van Hitler.

Vreemde seks

Na de oorlog vertelde Mimi Rieter dat Hitlers seksuele voorkeuren voor haar wat te extreem waren.Winifred Wagners dokter zei tegen onderzoekers van het Amerikaanse leger dat zij hem verteld had dat ze bang was om alleen bij hem te zijn. Friedelind, haar dochter, zei dat haar moeder een afkeer van Hitler had: volgens haar vond hij het lekker om met een zweep geslagen te worden. Renate Müller vertelde een vergelijkbaar verhaal aan de filmregisseur Adolf Ziessler: Volgens haar moest zij Hitler schoppen terwijl hij zichzelf aftrok. En dan was er nog het gerucht dat Geli verteld had dat haar oom graag wilde dat zij op hem plaste. Andere, minder betrouwbare getuigen hadden verhalen over zijn sadistische voorkeuren: een SS-officier vertelde dat ze jonge vrouwen naakt op een turntoestel vastbonden in de kelder van Hitlers huis in Obersalzberg, waarna ze door meerdere mannen, waaronder Hitler, verkracht werden.

ANTISEMITISME IN ACTIE

Een SS-Scharführer schopt een jood neer op straat - iets wat men na 1933 overal in Duitsland en na 1939 overal in bezet Europa kon zien. Maar het zou niet bij schoppen alleen blijven.

Na 1933 leefden de Duitse joden op 'geleende tijd'. Met behulp van wetgeving, antisemitische propaganda en bruut geweld, probeerden de nazi's zich van de joden te ontdoen.

DIRECT nadat ze in 1933 aan de macht kwamen, vaardigden de nazi's anti-joodse wetten uit, waardoor de joden van hun eigendommen en burgerrechten beroofd werden. In 1938 vormde de moord in Parijs op een nazi-diplomaat de welkome aanleiding voor de beruchte *Kristallnacht*, waarbij joodse synagogen, winkels en huizen overal in het Duitse rijk het moesten ontgelden. Het afschuwelijke dieptepunt van het Duitse antisemitisme was de 'Endlösung' op de 'Judenfrage', die rechtstreeks tot de holocaust en de gaskamers van Auschwitz leidde.

Antisemitisme bestond in Europa al voor de middeleeuwen, maar in nazi-Duitsland werd het voor het eerst een van de drijvende krachten achter een moderne staat. Racisme en raszuiverheid waren hoofdthema's in de nationaal-socialistische filosofie. Om een volmaakt ras te krijgen, vaardigden de nazi's wetten uit waarover een andere beschaafde regering nog niet zou durven nadenken: het verbod op interraciale huwelijken, gedwongen sterilisatie en het euthanaseren van mensen met mentale stoornissen of chronische ziektes. Dit leidde uiteindelijk tot vervolging van iedereen die als moreel of raciaal inferieur gezien werd, zoals homoseksuelen, zigeuners en de weinige gekleurde mensen in Duitsland. De joden waren echter het belangrijkste doelwit van de nazi's.

Achteraf bezien is dat geen

Boven:
Een bord in de etalage van een joodse kleermaker in Berlijn. Het bord is in twee talen, zodat ook buitenlanders kunnen zien dat dit een joodse winkel is.

verrassing. Uit de ideeën die Hitler in *Mein Kampf* optekende, was al duidelijk dat de Führer geobsedeerd was van raszuiverheid. Hij beschreef de 'Untermenschen' als kaf dat van het koren gescheiden moest worden. Vrij vertaald zei hij: “Het Germaanse volk is superieur, het meesterras dat voorbestemd is om te regeren, zolang we de raszuiverheid kunnen behouden. Door vermenging met het bloed van lagere rassen wordt ons ras vervuild, aangetast en vernietigd.” Hitler stond niet alleen in zijn antisemitische overtuigingen. Het was voornamelijk een verwrongen afgeleide van de ideeën van de 19e-eeuwse romantiek. Het centrale thema van het romantische ideaal, dat gevoed werd door folklore, traditie en mythes, was het idee van natie, ras of *volk*.

De joden waren altijd al het slachtoffer geweest van door de kerk geïnstigeerde vervolgingen, maar de nieuwe haatgevoelens betroffen vooral het rassenverschil en hadden weinig met religie van doen. Met hun afwijkende kleding, taal, gewoonten en cultuur waren zij buitenstaanders in Europa en een gemakkelijke vijand voor de nieuwe racisten.

JALOEZIE

Het Duitse antisemitisme werd ook gevoed door het commerciële succes van de welvarende joden die geassocieerd werden met de groei van het kapitalisme en de sociale kwaden

Nazi-boycot

De eerste georganiseerde aanval op de joden

OM tien uur in de ochtend van zaterdag 1 april 1933, startte de nazi-partij een boycot tegen joodse bedrijven. SA-mannen posteerden zich voor joodse winkels en bedreigden iedereen die probeerde de winkels binnen te gaan. Er werden slogans en gele davidsterren op de ramen geschilderd, terwijl er ook SA'ers op straat paradeerden met spandoeken.

Hitler had zelf opdracht gegeven voor deze boycot. Hij was geïrriteerd door de reacties vanuit het buitenland op het geweld tegen joden. Vooral in Amerika gingen er stemmen op voor importbeperkingen voor Duitse goederen. Hitler zei tegen Goebbels dat de joden in het buitenland wellicht van gedachten zouden veranderen als hun rasgenoten in Duitsland de prijs voor dergelijke sancties moesten betalen.

Goebbels zette daarop een speciaal comité op onder leiding van Julius Streicher dat gedetailleerde instructies verstrekte aan nazi-organisaties in heel Duitsland. In punt drie van een order die op 29 maart werd uitgevaardigd stond:

“Lokale actiecomités moeten onmiddellijk de boycot propageren. Het principe is dat geen enkele Duitser iets van een jood mag kopen of mag toestaan dat de jood en zijn medestanders hun goederen promoten. Het moet een algehele boycot zijn die door alle Duitsers onder-steund wordt en die het jodendom in de ziel raakt.”

De politiediensten kregen opdracht de actie stilzwijgend te ondersteunen en alleen tussenbeide te komen bij levensbedreigende situaties of als Duitse eigendommen gevaar liepen. Om de kritiek vanuit het buitenland te beperken, kregen de actiegroepen instructies ervoor te zorgen dat er geen eigendommen van buitenlandse eigenaren - zelfs als dat joodse eigenaren waren - aangevallen werden.

Hieronder:
Na de Anschluss in 1938 verspreidden de boycot-taktieken van de nazi's zich naar Oostenrijk. Deze man draagt een plakkaat met daarop de tekst: 'Dit zwijn koopt bij joden'.

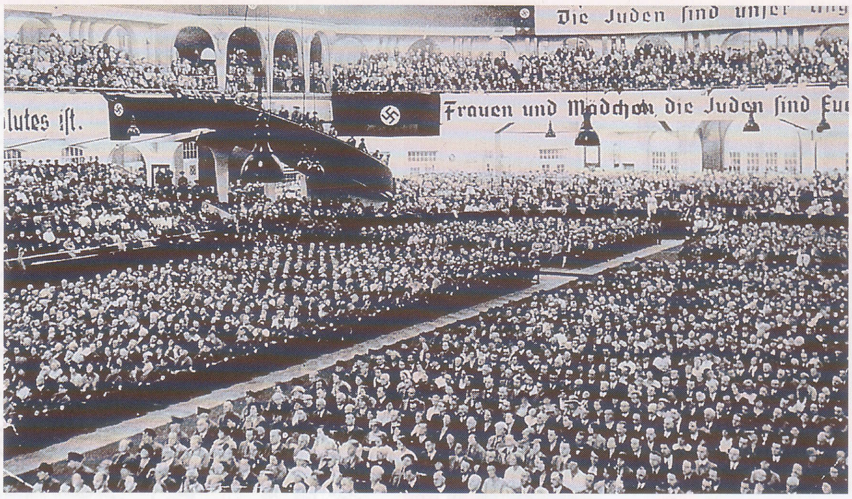

Hierboven:
Een anti-joodse bijeenkomst in het Sportpalast in Berlijn in augustus 1935. Op de borden staan spreuken als 'De joden zijn ons ongeluk'.

die daaruit voortkwamen.

Het antisemitisme werd op pseudowetenschappelijke wijze onderbouwd door de geschriften van de Fransman Arthur Comte de Gobineau, de Brit Houston Stewart Chamberlain en anderen. Hun ideeën vielen in vruchtbare aarde bij de extreme nationalisten die in Duitsland en centraal Europa aan het begin van de 20e eeuw de kop opstaken. Het werd het centrale thema voor de opkomende nationaal-socialistische partij in de jaren na de Eerste Wereldoorlog.

Het sprak niet voor zich dat de joden het doelwit zouden worden van de haatgevoelens. Er waren maar zo'n 500.000 joden in Duitsland, die voor het merendeel opgegaan waren in de gewone bevolking. Ze vielen niet zo sterk op als de joden in Oost-Europa met hun 'vreemde' gebruiken. Op bepaalde gebieden droegen ze in Duitsland veel sterker bij aan het alledaagse leven dan men gezien hun relatief kleine aantal mocht verwachten. Er was natuurlijk wel discriminatie, maar dit was vrij onschuldig.

De Duitse joden waren zeer vaderlandslievend. Een op de drie joodse mannen diende tijdens de Eerste Wereldoorlog in het leger en de meerderheid daarvan vocht aan het front. 12.000 joodse soldaten verloren hierbij het leven en meer dan 30.000 joden werden onderscheiden vanwege betoonde moed. Na de oorlog bleven de joden een belangrijke rol spelen in de Duitse maatschappij. Velen van hen werkten als ambtenaar, jurist, dokter of leraar. Ook waren veel beroemde kunstenaars joods. Deze jaren van dienst voor Duitsland betekenden echter niets meer toen de nazi's aan de macht kwamen. De agressie tegen joden begon onmiddellijk nadat Hitler rijkskanselier werd: soms

Hieronder:
Julius Streicher was eerst onderwijzer en werd later schrijver en uitgever. Deze fanatieke jodenhater speelde een belangrijke rol in de carrière van Hitler. Toen de nazi's eenmaal aan de macht waren, waren ze niet meer zo gecharmeerd van zijn lompe antisemitisme en tegen 1940 was hij uit alle belangrijke functies verdreven.

Hierboven:
Een poster waarmee Vlamingen werden opgeroepen lid te worden van de Waffen-SS. Hierop zien we een van de kenmerken van de Duitse propaganda: de bewering dat de joden achter de geallieerde oorlogsinspanningen zaten.

PROPAGANDA speelde een belangrijke rol bij het aanwakkeren van het antisemitisme in Duitsland. Het ministerie van propaganda onder Joseph Goebbels controleerde de informatie die aan het publiek verstrekt werd. Met halve waarheden en pure leugens werd het beeld van de verdorven jood geschapen. Informatieposters in scholen vergeleken joden met de duivel en 'bewezen' dat er een internationale joodse samenzwering bestond om het arische ras te vernietigen. Sensatiebladen als Der Stürmer van Julius Streicher schilderden de joden af als op seks beluste monsters die niets liever wilden dan vrouwen van puur Germaans bloed onteren.

In de bioscoop werd een belachelijk beeld van de Duitse joden getoond. Films zoals Jud Süss werden op zeer professionele wijze gemaakt, maar ze schilderden de joden steevast af als monsters met een haakneus, lange haren en een baard. In werkelijkheid zagen de meeste Duitse joden er precies zo uit als hun 'arische' buren.

Anti-joodse propaganda

Der Stürmer

Deutsches Wochenblatt zum Kampfe um die Wahrheit

HERAUSGEBER: JULIUS STREICHER

Schriftleitung und Verlag: Nürnberg-A, Pfannenschmiedsgasse 19

Zu beziehen durch jede Postanstalt oder direkt durch den Verlag

So kam er nach Deutschland!

So sahen sie alle aus, als sie vom Osten her nach Deutschland kamen. Nichts nannten sie ihr Eigen, rein gar nichts. Aber bald schon änderte sich das. Sie steckten ihre krummen Nasen in alles; sie nisteten sich überall ein und es verging nur eine kurze Zeit, da waren sie die Herrscher. Ihr Endziel ist die Errichtung der jüdischen Weltherrschaft. Es ist daher eine unbedingte Notwendigkeit, daß jeder Deutsche das wahre Gesicht Alljudas kennenlernt, damit er versteht, wie groß auch heute noch die Gefahr ist, die unserem Volk von dieser Rasse droht.

Volksgenosse!

„Der Stürmer" klärt Dich auf über die jüdischen Rassengesetze. Lies ihn regelmäßig und gründlich, dann wirst Du bald davon überzeugt sein, daß die Juden unser Unglück sind.

Ohne Lösung der Judenfrage keine Erlösung der Menschheit!

Boven:
Een typische affiche van Der Stürmer. Deze karikatuur toont een jood die in Duitsland aankomt. Op het bijschrift staat: "Zonder oplossing voor het jodenvraagstuk geen verlossing voor de mensheid."

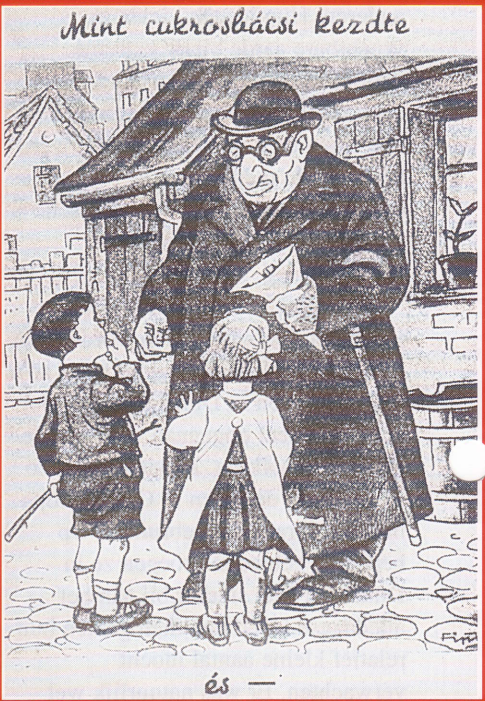

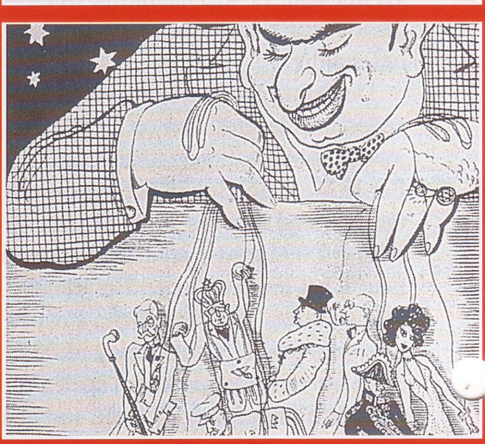

Boven:
Der Ewige Jude was de titel van een rondreizende tentoonstelling waar de gestoorde nazi-denkbeelden over het jodendom getoond werden. Hiervan werd een krachtige quasi-documentaire gemaakt, waarin joden met ratten vergeleken werden. Om de gelijkenis te versterken, werden scènes uit de Poolse getto's afgewisseld met beelden van vechtende ratten.

Rechts en in het midden:
Botte antisemitische propaganda was niet alleen aan de Duitsers voorbehouden. Tijdens de oorlog werd dergelijke propaganda ook door de Duitse bondgenoten en in de bezette landen geproduceerd. Deze cartoons verschenen in Hongarije. Ze beelden de jood af als iemand die onschuldigen in het verderf stort en die als een poppenspeler aan de touwtjes trekt van het kapitalisme en de decadente Europese aristocratie.

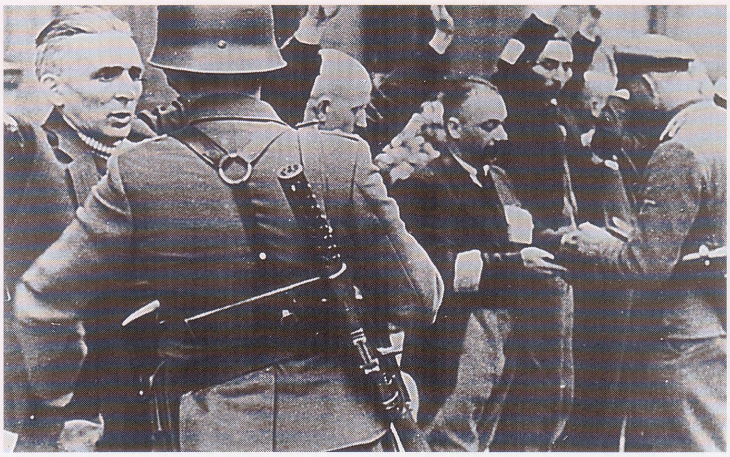

Boven:
Het antisemitisme werd grimmiger toen de oorlog uitbrak. Deze SS'ers houden joden aan om ze naar het getto in Warschau over te brengen.

Boven:
Duitse joden verzamelen zich voor 'herhuisvesting' in Oost-Europa. De meesten van hen wachtte een somber lot in de vernietigingskampen.

Hieronder:
Streicher en Hitler bezoeken een fabriek. Julius Streicher werd in Neurenberg opgehangen vanwege zijn rol in de campagne tegen de joden.

was dit spontaan, maar vaak werd het door de partij georganiseerd.

AMERIKAANSE OOGGETUIGE

Ralph C. Busser, de Amerikaanse consul-generaal in Leipzig, stuurde een rapport naar de Amerikaanse State Department over een serie aanvallen die in maart 1933 in Dresden plaatsvonden.

"Geüniformeerde nazi's overvielen de synagoge tijdens de avonddienst. Ze arresteerden 25 gelovigen en namen anderen hun keppeltjes af. Bij 18 joodse winkels werden de ruiten ingegooid door relschoppers onder aanvoering van SA-mannen. Vijf Poolse joden die in Dresden aangehouden werden, moesten elk een halve liter wonderolie opdrinken. Bij een aantal van hen werd hun baard afgeschoren of hun haar in een belachelijk kapsel geknipt. Bij een van hen werd zijn haar met wortel en al uitgetrokken."

"De meeste slachtoffers werden bedreigd met nog meer mishandelingen als ze melding zouden maken van de aanvallen: als gevolg daarvan is er niets bekend over de ware omvang van de terreur tegen joden, communisten en sociaal-democraten."

SPONTANE ACTIE

In het begin was het geweld tegen joden grotendeels spontaan en werd het uitgevoerd door plaatselijke SA'ers. Op landelijke schaal werden zij indirect gesteund door de noodtoestand die werd afgekondigd na de Rijksdagbrand: de vrijheden van de burgers werden ingeperkt, de politie (inclusief de extra agenten die geworven werden uit de SA en de SS) konden zonder huiszoekingsbevel huizen doorzoeken en goederen in beslag nemen en de slachtoffers konden daar niets tegen uitrichten. Tegelijkertijd werd de doodstraf ingevoerd voor meer misdrijven, waaronder 'ernstige verstoring van de vrede'. De politie of de nazi-rechters konden zelf bepalen wanneer iets als een dergelijke verstoring gezien kon worden. Verder was er ook nog een landelijke campagne tegen de joden. Op 26 maart gaf Hitler aan propagandaminister Joseph Goebbels de opdracht een grootschalige boycot

Een beproeving van het geloof

Links:
Anti-joodse leuzen op een synagoge in Düsseldorf. Zo'n 1000 synagogen werden tijdens Kristallnacht in 1938 platgebrand.

Onder:
In heel Europa waren joodse centra het doelwit van de nazi's en hun sympathisanten. Deze leus staat op de muur van een synagoge in Nederland.

Veel synagogen vielen ten prooi aan het geweld, vaak terwijl er een dienst bezig was. Rabbijn Leo Baeck zag dit lijden als een beproeving, en dacht dat God de joden zou verlossen.

In deze donkere tijden raakten zelfs de minder gelovige joden die in Duitsland achterbleven meer geïnteresseerd in hun afkomst. Het synagogebezoek steeg en er was een grote toeloop op cursussen over de joodse geschiedenis. De toekomst van de Duitse joden werd echter somberder toen de oorlog uitbrak.Tot dan toe hadden de nazi's de joden alleen maar uit Duitsland willen verdrijven. Nu moesten Hitler en zijn trawanten echter een definitievere oplossing voor het 'jodenvraagstuk' vinden: een 'Endlösung'.

tegen joodse bedrijven te organiseren. Goebbels zette een speciaal comité op voor het tegengaan van 'leugens' over wreedheden tegen joden en boycots. Julius Streicher, Gauleiter van Franken en een van de meest fanatieke jodenhaters werd tot hoofd van het comité benoemd. Andere leden waren Himmler, Robert Ley en Hans Frank.

De boycot startte op 1 april 1933, maar had niet het gewenste effect. In sommige steden weerhielden gewapende SA-mannen klanten ervan joodse winkels te bezoeken. Hier en daar kwam het tot agressie tegen de joden en hun winkels. De meeste Duitsers bleven echter gewoon hun inkopen doen bij joodse winkels en de boycot werd al na één dag afgeblazen.

ANTISEMITISCHE WETTEN

Een week later werd de eerste van een serie nieuwe wetten afgekondigd. Tussen 1933 en 1939 zouden er zo'n 400 wetten uitgevaardigd worden, waardoor het de joden onmogelijk werd gemaakt aan de Duitse maatschappij deel te nemen. Joden mochten geen ambt meer bekleden en werden van staatsscholen geweerd. Ze mochten niet met niet-joden trouwen en alle joodse eigendommen en bedrijven moesten geregistreerd worden. In 1937 werden de meeste joodse bedrijven overgenomen en de joodse werknemers ontslagen. Zo'n 80 procent van die bedrijven werd voor een zacht prijsje door Duitse ondernemingen van de regering overgenomen. Vanaf 1938 was het joodse artsen verboden niet-joden te behandelen en mochten joodse juristen hun praktijk niet meer uitoefenen.

De gewone Duitsers leken zich niet te interesseren voor dit onrecht. Er waren immers maar zo'n half miljoen joden in Duitsland: minder dan 1 procent van de bevolking. De meeste burgers kenden zelf helemaal geen joden. Hun mening werd gevormd door de propaganda van Goebbels en door publicaties als *Der Stürmer*.

Het resultaat van deze hersenspoeling leidde tot een soort apartheidsysteem zoals men dat later in Zuid-Afrika kende. Joden werden sociale bannelingen die geen werk konden krijgen, geen openbare toiletten mochten gebruiken, uit restaurants en hotels geweerd werden en die zelfs niet op bankjes mochten zitten die door 'ariërs' gebruikt werden.

Sommige joden probeerden zich naar dit regime te schikken om al snel te ontdekken dat er bij de nazi's geen plaats voor hun was. Veel joden zagen geen uitweg meer en de zelfmoordcijfers stegen dramatisch.

Emigratie leek de enige oplossing. Tussen 1933 en 1939 ontvluchtte ongeveer de helft van de Duitse joden het land. Ze gingen naar Frankrijk, Groot-Brittannië of Amerika en lieten al hun bezittingen in Duitsland achter. Anderen slaagden er wel in hun vermogen het land uit te krijgen (meestal door het op Zwitserse banken te storten), maar konden zelf het land niet uit. Een groot gedeelte van dat geld is nu, een halve eeuw later, nog steeds niet vrijgegeven door de Zwitsers.

VOLKS-DEUTSCH

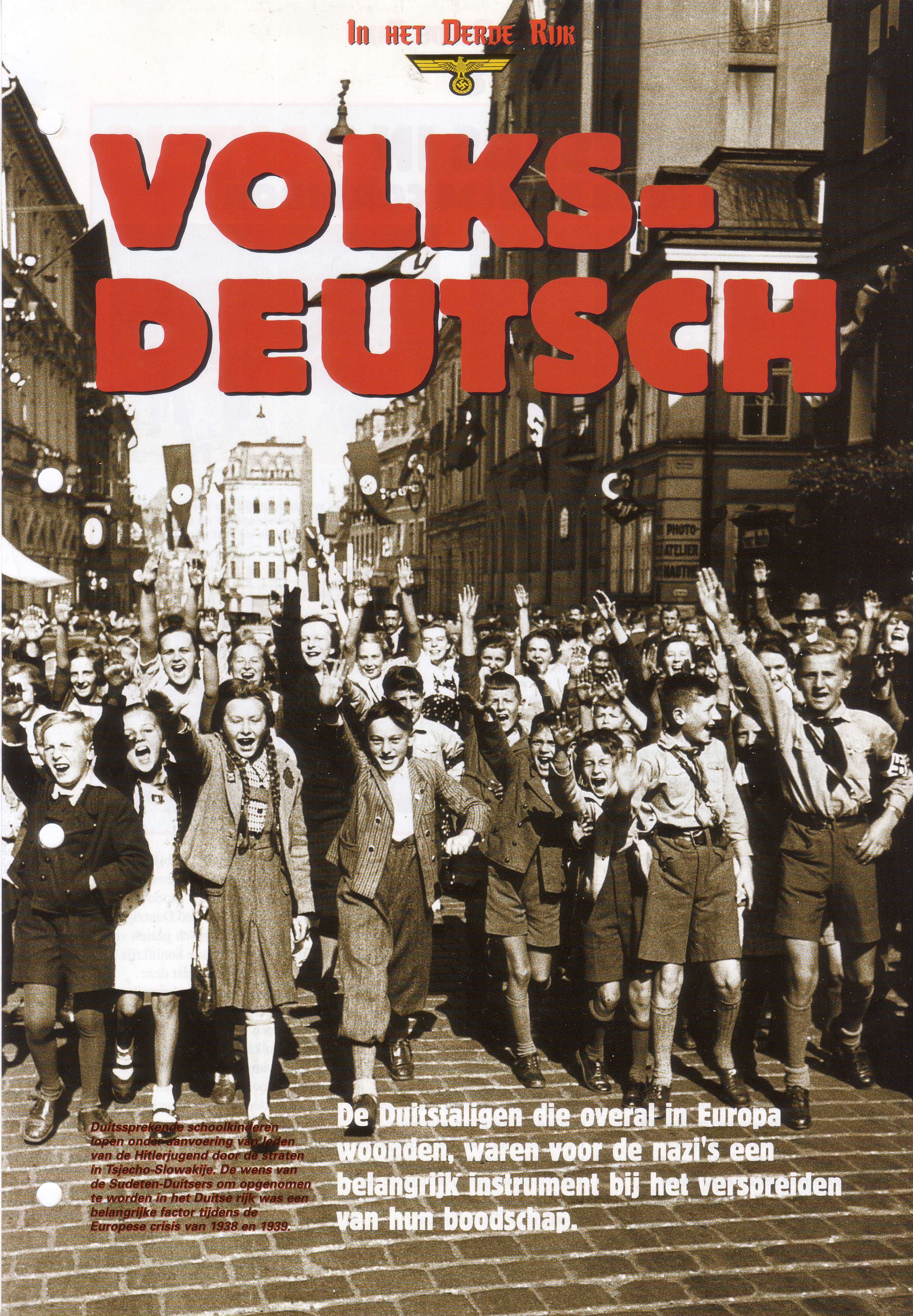

Duitssprekende schoolkinderen lopen onder aanvoering van leden van de Hitlerjugend door de straten in Tsjecho-Slowakije. De wens van de Sudeten-Duitsers om opgenomen te worden in het Duitse rijk was een belangrijke factor tijdens de Europese crisis van 1938 en 1939.

De Duitstaligen die overal in Europa woonden, waren voor de nazi's een belangrijk instrument bij het verspreiden van hun boodschap.

DE DUITSERS IN DANTZIG

NAZI'S IN DE POOLSE CORRIDOR

Boven:
Evenals hun Duitse tegenhangers hadden de nazi's in Dantzig er geen problemen mee geweld te gebruiken om hun politieke doelen te bereiken.

Boven:
Nazi's in Dantzig in verkiezingstijd. De groei van de partij in deze vrije stad weerspiegelde de groeiende populariteit van het nazisme in de rest van Duitsland.

VÓÓR 1933 waren de machtsverhoudingen in Dantzig (nu Gdansk in Polen) representatief voor de situatie in de Weimarrepubliek. De stad was een vrije stad geworden die geregeerd werd door een senaat met twaalf leden. In 1930 kreeg de nazi-partij hier 19% van de stemmen en in mei 1933 werd het de grootste partij. In 1939 werd de situatie van de Duitsers in Dantzig aangewend om Hitlers oorlogszucht te rechtvaardigen. Op foto's in een Italiaans tijdschrift stonden vervolgde Duitsers die vanuit de Poolse corridor naar Duitsland probeerden te vluchten. Op twee van die foto's stonden moeders met kleine kinderen; een daarvan waadde met haar baby op de armen door een moeras, terwijl de tweede foto toonde hoe een grenswacht een moeder met kind hielp om over een prikkeldraadversperring te klimmen. Hoewel men in de rest van Europa doorzag dat dit wel een erg goedkope vorm van propaganda was, zagen de Duitsers in deze foto's een rechtvaardiging voor de annexatie van het westen van Tsjecho-Slowakije en de aanval op Polen, 'om mede-Duitsers in het buitenland te beschermen'.

ONDER het Verdrag van Versailles uit 1919 moest Duitsland haar kolonies opgeven. In Afrika gingen de kolonies Togo, Kameroen, Zuidwest-Afrika en Duits Oost-Afrika op Brits bestuur over, evenals de kolonies op de eilanden in de Stille Zuidzee. Dichter bij huis verloor Duitsland terrein aan Denemarken, Polen en België, terwijl de kolenvelden van Elzas-Lotharingen, die Pruisen in 1871 op Frankrijk veroverd had, weer bij Frankrijk gevoegd werden. Overal in Europa werd er met landsgrenzen geschoven. Hier en daar werden er zelfs nieuwe landen gesticht. Als de grenzen verschoven konden worden om nieuw grondgebied aan een land toe te voegen, zo redeneerden de nationalisten, dan konden ze ook weer verschoven worden om het op te geven. De wens om de Duitse gebieden in Europa onder één Groot-Duitse staat op te nemen was één van de doelstellingen van Hitler en de nazi's.

NAZI'S IN DANTZIG

In Europa waren er verschillende landen waar grote delen van de bevolking het Duits als hun eerste taal spraken. Er woonden miljoenen Duitssprekenden in Polen, Hongarije, Roemenië, het Sudetenland in Tsjecho-Slowakije en in Joegoslavië. De nazi's voerden actief propaganda en politiek in Hongarije en Joegoslavië, terwijl er in bijna alle andere landen pro-nazi bewegingen bestonden. Een van de grootste strijdpunten was de stad Dantzig in Oost-Pruisen. Historisch gezien viel de stad onder het oude koninkrijk Polen, zelfs in de tijd dat deze havenstad een van de belangrijkste hanzesteden was. In 1919 werd Dantzig een 'vrije stad' onder toezicht van de Volkenbond. Onder het Verdrag van Versailles werd Dantzig door de Poolse corridor van Duitsland afgescheiden. Via deze corridor kreeg de opnieuw ingedeelde staat Polen toegang tot de Baltische Zee.

GROOT-DUITSLAND

Hitler en zijn volgelingen wilden een Groot-Duitsland creëren: een land

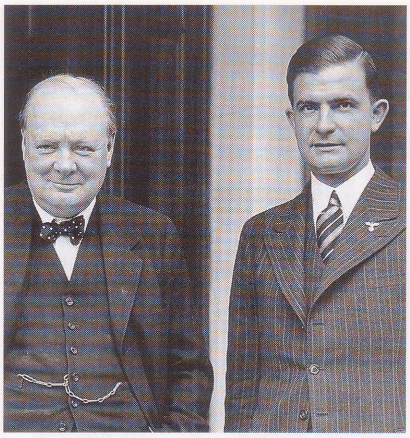

Boven:
De in Groot-Brittannië geboren Wilhelm Bohle stond aan het hoofd van de AuslandsOrganisation. Voor de oorlog had hij kennis gemaakt met een prominente tegenstander van de nazi-partij, Winston Churchill. Hij probeerde zonder succes de Britse politicus ervan te overtuigen dat de Duitse interesse in de Duits sprekende groeperingen in het buitenland puur cultureel was. Bohle ontkende dat men hier spionnen en collaborateurs wierf voor een oorlog waarvan Churchill wist dat hij eraan kwam.

waarin alle volken die van origine Duits waren, de *Volksdeutsche,* in één natie verenigd werden. In november 1937 legde Hitler zijn plannen als volgt uit: "Het doel van de Duitse politiek is de gemeenschap van ons ras veilig te stellen, te behouden en uit te breiden." Veel Duitsers en Duitse gemeenschappen in het buitenland zagen Hitlers Derde Rijk als een dynamische en krachtige natie waarmee men de gehate Weimarrepubliek achter zich kon laten. Het was spannend om hier als *Auslandsdeutsche* bij betrokken te zijn. Het Duitse ministerie van buitenlandse zaken stelde een departement in onder leiding van Ernst Wilhelm Bohle om de activiteiten van Duitse nationalisten in het buitenland te coördineren. Deze *Auslands Organisation* of AO met acht afdelingen onderverdeeld naar geografisch gebied werd gezien als de 43e *Gau* van het rijk. Het effect van de AO was niet altijd even groot, maar toch verklaarde Bohle met veel gevoel voor theater: "Een Duitse dag in Buenos Aires of Chicago is voor ons even belangrijk als de strijd van onze broeders aan de grenzen".

UNIE MET OOSTENRIJK

Oostenrijk, het buurland in het zuiden, dat ontstaan was uit het voormalige Oostenrijks-Hongaarse Habsburgse keizerrijk, was volledig Duitssprekend en was het geboorteland van de Führer. De bevolking bestond volledig uit *Volksdeutsche* en het sprak dus voor zich dat dit land in maart 1938 met Duitsland verbonden werden via de *Anschluss*. De Oostenrijkse nazi's, onder leiding van Artur Seyss-Inquart, hadden aangedrongen op een aansluiting met Duitsland en het Oostenrijkse Legioen, de militaire arm van de Oostenrijkse nazi's, had een guerrillaoorlog gevoerd tegen de regering in Wenen. Nadat Seyss-Inquart in de regering van Kurt von Schuschnigg benoemd was tot minister van binnenlandse zaken kon hij 'instemmen' met de Duitse invasie van Oostenrijk als 'beschermende' maatregel. Na de Anschluss hield Oostenrijk op als land te bestaan en werd het het *Ostmark* van Groot-Duitsland onder de *Reichsstatthalter* Artur Seyss-Inquart.

Voor de gewone Oostenrijker betekende opname in het Groot-Duitse Rijk vooral meer werkgelegenheid en een stijging van de productiviteit. In een referendum dat op 10 april 1938 in Oostenrijk en Duitsland gehouden werd, stemde 99,07% voor de samenvoeging.

In Tsjecho-Slowakije had het Sudetenland (de westelijke en noordelijke grensgebieden die tegen Duitsland en Oostenrijk lagen) zo'n drie miljoen Duitssprekenden. Bohemen was als gevolg van het Verdrag van Saint-Germain en Laye tussen Oostenrijk en de geallieerden aan Tsjecho-Slowakije toegewezen. Het gebied was rijk aan delfstoffen en had grote munitiefabrieken in Pilsen.

De lokale nazi-beweging, de *Sudeten Deutsche Partei* (SdP) die was opgericht door Konrad Henlein, maakte zich er sterk voor dat het Sudetenland bij Duitsland gevoegd zou worden. In 1933 werd de 9500 man sterke Sudeten Deutsche Partei door de Tsjechische regering verboden, maar dit bleek averechts te werken. In 1934 hield Henlein zijn eerste massabijeenkomst met 20.000 leden en in 1938 was dit uitgegroeid tot 1,3 miljoen.

Vier jaar later zei Hitler tegen Henlein "Sie sind auch morgen mein Statthalter" ten teken dat hij vertrouwen had in Henleins kwaliteiten. Henlein werd *Reichsstatthalter* van de burgerregering in Bohemen en Moravië, maar had niet echt veel macht. Hij werd in mei '45 gevangen genomen door het Amerikaanse 7e leger en pleegde daarna zelfmoord in een interneringskamp.

NAZI'S WERELDWIJD

Er waren Duitse gemeenschappen in Australië, Zuid-Afrika en de voormalige Duitse kolonie Zuidwest-Afrika. In de uitgestrekte Sovjet-Unie woonden er maar liefst vijf miljoen Duitstaligen.

Canada, dat zich in 1939 in de oorlog mengde, had een grote Duits-sprekende bevolkingsgroep en nazi-gezinde politieke bewegingen. Ook Mexico, dat neutraal bleef tot het in 1942 de zijde van de geallieerden koos, had op nazi-leest geschoeide politieke organisaties en meer dan 2000 Duitssprekende inwoners.

Venezuela, Peru, Paraguay, Uruguay en Chili hadden veel Duitstaligen onder hun inwoners, maar alleen in Brazilië en Argentinië, waar veel geëmigreerde Duitsers woonden, bestonden er op nazi-leest geschoeide politieke partijen.

In 1939 had de Argentijnse *Auslandsdeutsche* organisatie 60.000 leden. Deze organisatie had zijn eigen scheepvaartbedrijven, studenten-uitwisselingsprogramma's en een speciale nieuwsdienst: *Transozean*. In 1943 werd er een Duits spionagenetwerk blootgelegd in Argentinië en in januari 1944 zei het land alle diplomatieke betrekkingen met Duitsland en Japan op.

In 1945 werd Argentinië een toevluchtsoord voor vluchtelingen uit het Derde Rijk, waaronder 40 oorlogsmisdadigers, zoals Adolf Eichmann, de kwade genius achter de Endlösung en Dr. Josef Mengele, kamparts in Auschwitz. Eichmann werd in 1962 alsnog berecht in Israël, maar Mengele wist in Zuid-Amerika buiten schot te blijven en is daar tenslotte van ouderdom gestorven .

Nazi's in Amerika

TIJDENS de 19e en 20e eeuw emigreerden er grote aantallen Duitsers naar de Verenigde Staten. De depressie had ongekend zware gevolgen voor Duitsland en velen staken de Atlantische Oceaan over om werk te zoeken. Rond 1930 waren er meer dan vijf miljoen Duitssprekende Amerikanen. In 1933 stelde de nazi-partij een aparte *Gau* in voor de Duitse bewoners van de VS.

De nazistische *Amerika-deutscher Volksbund* werd opgericht onder leiding van Fritz Julius Kuhn, een van de vroegste leden van de NSDAP die eerst naar Mexico en vervolgens naar de VS geëmigreerd was. Oorspronkelijk heette de organisatie 'The Friends of New Germany', maar hij stond algemeen bekend als de Bund.

In 1933 leek Hitler zijn stilzwijgende steun aan de organisatie te verlenen toen hij aankondigde dat de Duitsers in Amerika de "bron zouden zijn van de politieke en mentale wederopstanding" van de VS. De Steuben Society, een conservatieve Duits-Amerikaanse organisatie, waarschuwde Hitler er echter voor dat de activiteiten van de Bund een doorn in het oog waren van veel Amerikanen. In 1935 verbrak Hitler formeel alle banden met de Bund en ontkende hij dat Duitse Amerikanen trouw moesten zijn aan het Rijk. Hij beloofde dat hij alle partijfunctionarissen die nazi-propaganda naar de VS stuurden persoonlijk in de Noordzee zou laten gooien.

Op een gegeven moment beweerde de Bund meer dan 200.000 aanhangers te hebben (maar tijdens een onderzoek van de FBI bevestigde Kuhn dat het er slechts 9000 waren). In februari 1939 sprak Kuhn tijdens een partijbijeenkomst in Madison Square Garden in New York, gemodelleerd op de *Parteitage* van de nazi's. Kuhns antisemitische geraaskal viel echter in het niet bij de 50.000 mensen die buiten het gebouw tegen de nazi's protesteerden. Na geweldplegingen tijdens een bijeenkomst van de Bund in New York, werd Kuhn gearresteerd op verdenking van verduistering en werd er een onderzoek naar de partij ingesteld door de Un-American Activities Committee van de Senaat.

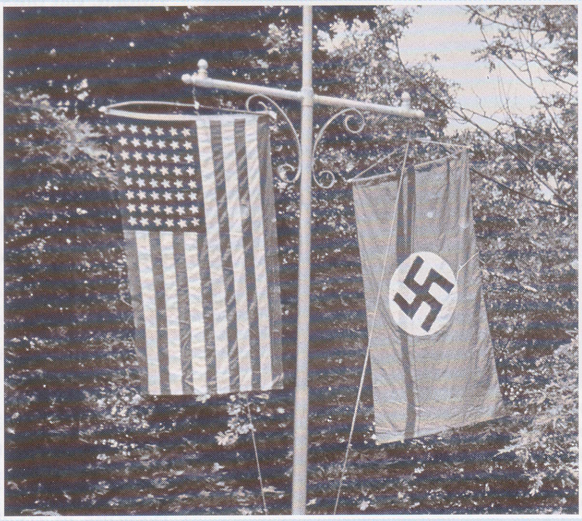

Hierboven:
De Bund had hoofdkwartieren in Milwaukee, Chicago en Yorkville. Ook had men drie trainingskampen: 'Hindenburg' in de staat Wisconsin waar veel Duitssprekenden woonden, 'Nordland" in de staat New York en 'Siegfried' in New Jersey.

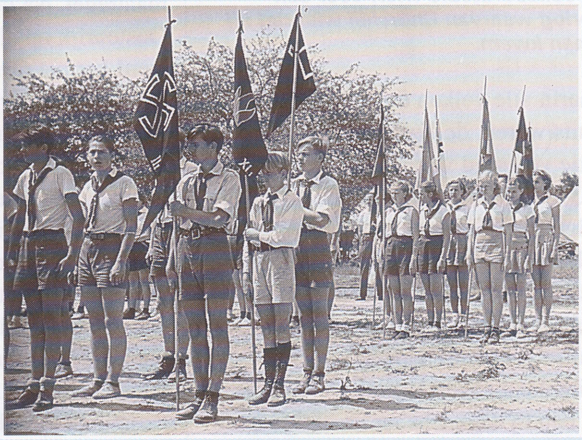

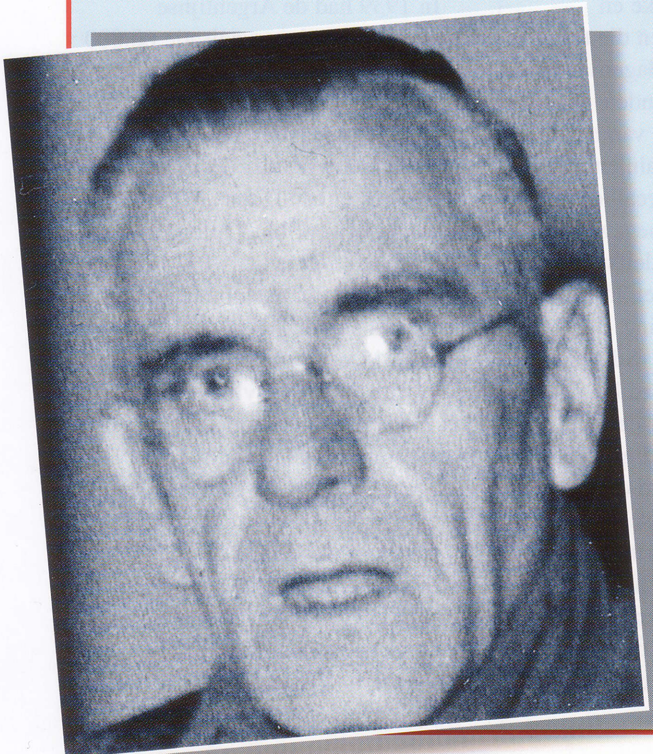

Links:
Fritz Kuhn werd in 1939 aangehouden voor verduistering. Na zijn vrijlating in 1943 werd het Amerikaanse staatsburgerschap van hem afgenomen en werd hij als ongewenste vreemdeling opgesloten. Na de oorlog werd hij naar Duitsland gedeporteerd, waar hij als oorlogsmisdadiger berecht werd. Hij werd opnieuw gevangen gezet en stierf in 1951.

Boven en onder:
Op een bepaald moment beweerde de Bund 200.000 volgelingen te hebben waarvan er 25.000 actief lid waren. Hieronder bevond zich een tienerbeweging die op de Hitlerjugend leek en 9000 geüniformeerde 'stormtroepen'

De slachtoffers van de eerste dodenmarsen waren de miljoenen Russische krijgsgevangenen die tijdens Operatie Barbarossa in 1941 gevangen genomen waren. De Duitsers hadden er helemaal geen belang bij deze mannen in leven te houden en velen van hen stierven in de barre winter van 1941/1942.

Doden Marsen

Toen de nazi's de oorlog dreigden te verliezen, waren ze bang voor hoe de wereld zou reageren op de concentratiekampen. Men besloot zich daarom van alle bewijzen te ontdoen door de kampen te vernietigen voordat de geallieerde legers arriveerden. Maar wat moest men met de tienduizenden gevangenen doen?

IN augustus 1944 publiceerde de BBC-correspondent in Rusland, Alexander Werth, een rapport waarin hij beschreef wat het Rode Leger had aangetroffen in Majdanek in Polen. Enorme crematoria waarin men 2000 lijken per dag kon verbranden, pakhuizen met 850.000 paar schoenen, opslagruimtes vol kleding en het meest afschuwelijke: enorme stapels kinderspeelgoed. De BBC wilde, of beter kon, het verhaal van hun eigen reporter niet geloven en bracht het verhaal niet naar buiten. De New York Herald Tribune gaf als commentaar, 'Zelfs na alles wat we geleerd hebben over de ziekelijke wreedheden van de Duitsers, klinkt dit voorbeeld zeer ongeloofwaardig...'

Zo had Hitler het gepland. Himmler had het in 1943 al tegen de hogere SS-officieren gezegd: de 'Endlösung' moest geheim blijven, een "glorieuze pagina in onze geschiedenis die nooit geschreven mag worden". En op dat moment geloofde hij nog steeds dat de Duitsers de oorlog konden winnen.

Kampgevangenen

In 1945 leefden er nog steeds zo'n 750.000 gevangenen in de concentratiekampen van de nazi's. Bijna de helft van hen zou in de laatste zes maanden van de oorlog overlijden als slachtoffer van willekeurige executies of, wat vaker het geval was, doordat ze verstoken bleven van voedsel en medische verzorging.

Himmler schijnt eind 1944 persoonlijk instructies gegeven te hebben aan bepaalde kampcommandanten. Na zijn bezoek aan het vrouwenkamp Ravensbrück, werden er dagelijks gevangenen doodgeschoten zodat er uiteindelijk niet te veel vrouwen naar andere kampen overgebracht hoefden te worden. Iedereen die te ziek was om deel te nemen aan de marsen, kreeg een schot door het hoofd.

Het Internationale Comité van het Rode Kruis probeerde begin 1945 al iets te ondernemen. De bewijzen over de holocaust stonden nu onomstotelijk vast, zelfs voor mensen die niet konden geloven dat dergelijke barbaarse praktijken in de twintigste eeuw in Europa werden toegepast.

Op 21 april kwam een delegatie van het Rode Kruis in Sachsenhausen aan, net op het moment dat de commandant, SS-*Standartenführer* Keindel, zijn 40.000 gevangenen liet verzamelen. Door het geluid van de harde regen heen was er op de achtergrond een gerommel te horen: de zware artillerie van Zjoekows Russische legers op zo'n 15 kilometer afstand. Keindel weigerde naar rede te luisteren en zei dat hij opdracht had van Himmler: er mocht geen enkel kamp onbeschadigd in geallieerde handen vallen. De uitgemergelde gevangenen werden uit het kamp

DE BEWIJZEN WEGWERKEN

Boven:
Voordat ze een effectiever systeem hadden om zich van de lijken te ontdoen, begroeven de nazi's hun slachtoffers nog gewoon. In de begindagen van het nazi-regime kon men hier nog mee volstaan, maar toen alles erop leek dat de oorlog verloren zou worden, konden de lijken wel eens een bezwarende bewijslast vormen.

TEGEN de zomer van 1944 kon zelfs de Reichsführer SS zien hoe de vlag ervoor stond. Terwijl het Russische leger de Duitsers uit de Oekraïne verdreef en via Polen oprukte richting Duitsland, werd het steeds belangrijker dat er niets meer was waarmee bewezen kon worden welke misdaden de nazi's gepleegd hadden. Een speciaal opgerichte SS-eenheid, Sonderkommando 1005, groef alle lijken op uit de massagraven in Rusland en verbrandde ze.

Ook de vernietigingskampen moesten verdwijnen. In Treblinka, waar bijna de voltallige joodse populatie van Warschau vermoord was, werden de gasovens opgeblazen, de gebouwen met de grond gelijk gemaakt en werd het hele terrein met een laag aarde overdekt voordat de Russen arriveerden. De andere kampen moesten ontruimd worden en de gevangenen moesten naar een andere bestemming verplaatst worden. Sommigen van hen waren nog nuttig als dwangarbeiders voor het bouwen van de wapens waarmee Hitler de oorlog alsnog zou gaan winnen. De rest moest uitgeroeid worden. Voortgedreven door de naderende geallieerde legers organiseerden de nazi's een serie afschuwelijke 'dodenmarsen' waarbij enorme aantallen hongerige gevangenen als vee dwars door Europa gedreven werden.

gedreven en moesten te voet op weg naar een ander kamp. Wie het tempo niet kon bijhouden, werd doodgeschoten. De afgevaardigde van het Rode Kruis telde op de eerste kilometers al twintig lijken langs de weg: allemaal door het hoofd geschoten. Himmler had via Zweedse tussenpersonen al een ontmoeting gehad met een afgevaardigde van het Joodse Wereldcongres. Hij beloofde Norbert Masur dat er een einde kwam aan de dodenmarsen en dat de overlevende gevangenen gespaard zouden worden. Maar hij loog. Het was niet meer dan een loze belofte waarvan hij wist dat hij hem niet waar kon maken: Hitler had woedend gereageerd toen hij hoorde dat er in Bergen-Belsen en Buchenwald nog levende gevangenen achtergebleven waren voor de bevrijders. Himmler was doodsbang voor Hitler en de dodenmarsen zouden tot de laatste dag van de oorlog doorgaan.

Zelfs als Himmler woord had gehouden, had dit waarschijnlijk maar weinig verschil gemaakt. Een aantal commandanten had al het bevel gekregen te stoppen met de slachting. Maar zij gehoorzaamden hem niet meer.

Helmbrechts

Alois Dörr was commandant in Helmbrechts, een kamp dat in de zomer van 1944 geopend was als satellietkamp voor het concentratiekamp Flossenbürg.

Hier waren alleen vrouwen gevangen, vooral uit Polen en Rusland. Ongeveer de helft van hen was joods en zij werden erg wreed behandeld. Ze werden tewerkgesteld in een nabijgelegen wapenfabriek. Op

"Uitgeput, hongerig en bevroren trokken we verder. We hadden zo'n 100 kilometer afgelegd met de uitgemergelde gevangenen van Auschwitz, door dalen en over heuvels, door diepe sneeuw. Het was een race tegen de dood."
Dr. Lucie Adelsberger, overlevende van Auschwitz

Boven:
In Oost-Europa worden joden meegenomen door de SS. Velen die de getto's en kampen wisten te overleven, zouden tijdens de zware marsen aan het eind van de oorlog alsnog bezwijken.

Hieronder:
Zestigduizend gevangenen werden uit Auschwitz geëvacueerd voordat het kamp door de Russen ontzet werd. Een kwart van hen stierf tijdens de marsen naar kampen in Duitsland.

Een Franse krijgsgevangene op weg. Veel geallieerde krijgsgevangenen werden aan het eind van de oorlog van kamp naar kamp verplaatst.

13 april werd het kamp leeggemaakt: de circa 1100 gevangenen moesten te voet naar het zuidoosten om uit handen te blijven van het oprukkende Rode Leger. De colonne verplaatste zich met een gemiddelde snelheid van zo'n 15 kilometer per dag. Een keer per dag kregen de vrouwen een handvol droog brood, halfgare aardappels of soep. De zwaar ondervoede vrouwen moesten zich verder behelpen met rottend dierenvoer. De reactie van de Duitse burgers was erg gevarieerd. In Ahornberg wilde de lokale bevolking voedsel aanbieden, maar de bewakers verhinderden dit. Het brood werd voor de ogen van de hongerige gevangenen aan kippen gevoerd. Ook bij Volary mochten de dorpelingen de arme vrouwen geen eten geven en de gelukkigen die toch iets te eten kregen, werden met zwepen en stokken geslagen.

In andere plaatsen werd de armzalige colonne door lokale kinderen gestenigd toen ze hoorden dat het joodse gevangenen waren. De gevangenen sliepen een paar nachten in onverwarmde schuren, maar meestal sliepen ze onder de open lucht. Omdat ze gekleed waren in vodden en te weinig te eten krijgen, eiste de kou elke nacht zijn tol en werden er velen 's ochtends niet meer wakker. Alsof de uithongering nog niet voldoende was, werden er tijdens deze dodenmars door de vrouwelijke bewakers talloze vrouwen zonder reden om het leven gebracht. Soms werden de lijken begraven, soms liet men ze zomaar langs de weg liggen. Ook liet Dörr bij minstens één gelegenheid de vrouwen levend begraven.

Zonder doel

Op 5 mei hadden de bewakers en de gevangenen een mars van drie weken achter de rug. De commandostructuur van de nazi's was volledig uiteengevallen en de commandant wist niet waar hij aan toe was. De Russische troepen bevonden zich in het noorden en het oosten, de Amerikanen naderden vanuit het westen; binnen 24 uur zou men onder de voet gelopen worden. Dörr gaf de overlevende niet-joodse gevangenen een identiteitskaart en liet ze vrij. De meeste joodse vrouwen waren op leven na dood en lagen in schuren, te ver heen om nog verder te kunnen gaan. Degenen die nog op hun benen konden staan, kregen de opdracht een nabijgelegen heuvel op te rennen.

REIS NAAR DE VERGETELHEID

De ontruiming van Auschwitz in januari 1945 was waarschijnlijk de grootste verplaatsing van concentratiekampgevangenen tijdens de oorlog. Er werden minstens 60.000 mensen te voet naar de spoorweg bij Wodislaw, zo'n 50 kilometer verderop, verplaatst waar ze op veewagens geladen werden om ze over te brengen naar Flossenbürg, Sachsenhausen, Gross-Rosen, Buchenwald, Dachau en Mauthausen. Minstens 15000 van hen kwamen tijdens de mars om het leven. De SS'ers doodden iedereen die het tempo niet kon bijbenen. Een paar subkampen van Auschwitz bleven nog wat langer operationeel. Het kamp bij Blechammer werd pas eind januari ontruimd en de 4000 gevangenen moesten te voet naar het westen, naar Gross-Rosen. Zo'n 1000 van hen overleefden de tocht niet.

Veel van de overlevenden waren in april al weer te voet op weg om ze uit handen van de Engelse en Amerikaanse bevrijders te houden.

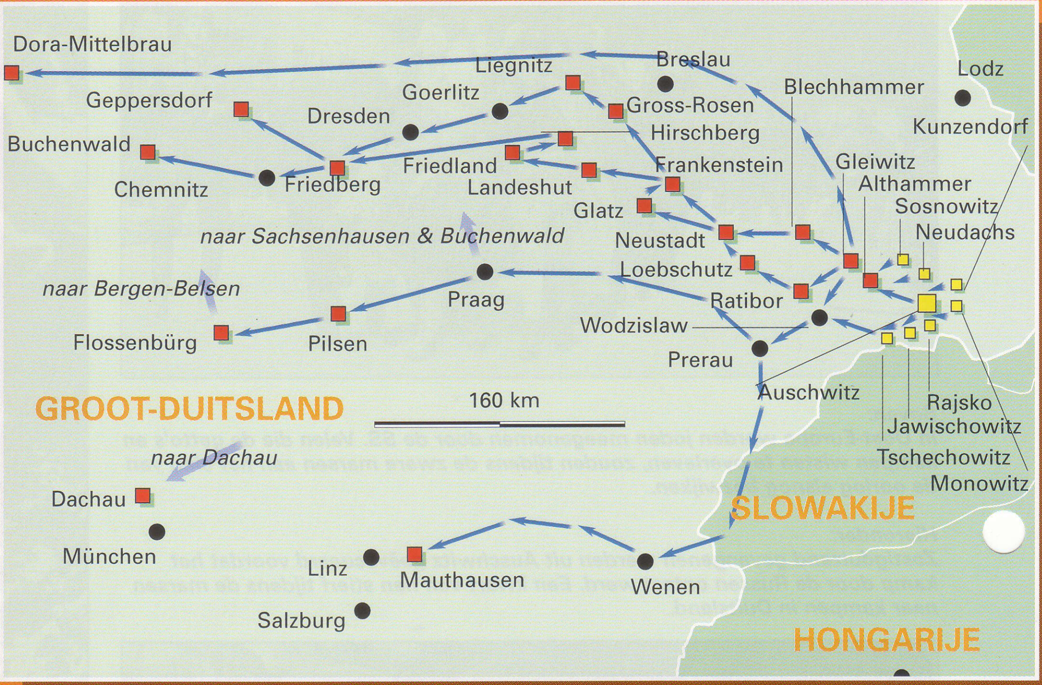

Hoewel de SS plannen had om Dachau te ontruimen, was het kamp nog steeds bewoond toen de Amerikanen er op 29 april 1945 aankwamen. Drie dagen daarvoor waren de bewakers echter nog wel met 7000 gevangenen uit het kamp naar het zuiden getrokken.

Nu de geallieerde legers zich vrijwel overal in Duitsland bevonden, waren er maar weinig plekken waar men met de gevangenen naartoe kon. De bewakers wilden ze overbrengen naar Tegernsee - vlakbij de plek waar Hitler de SS elf jaar daarvoor had losgelaten op Ernst Röhm en de SA. Zoals bij de meeste van dergelijke marsen het geval was, werd iedereen die de colonne niet kon bijhouden ter plekke door de SS'ers doodgeschoten. Vele anderen stierven door de ontberingen of de uitputting terwijl de colonne dag en nacht doortrok en men slechts nu en dan even kort pauzeerde. Toen de overlevenden op 2 mei in Tegernsee aankwamen, hadden ze een spoor van meer dan 1000 lijken achter zich gelaten. Uiteindelijk werden ze door de geallieerde troepen bevrijd.

Hieronder:
Gevangenen uit Dachau trekken door de Beierse wouden op hun tocht naar Tegernsee, zo'n 100 km ten zuidoosten van München.

Hieronder:
Het Rode Leger ontzette Auschwitz eind januari 1945, maar de 7000 gevangenen die daar nog aanwezig waren, waren slechts een fractie van wat er aan het begin van de maand was. Tienduizenden gevangenen waren in de voorafgaande weken vermoord en meer dan 60.000 waren er naar concentratiekampen in Duitsland overgebracht.

Hierboven:
Na de marsen was de verschrikking nog niet ten einde. Vaak moest men per spoor verder: opgesloten in onverwarmde treinwagons, dagenlang zonder eten en drinken. Tienduizenden gevangenen kwamen tijdens de reis naar de kampen in Duitsland door kou en honger om het leven.

Iedereen die stopte met rennen, werd doodgeschoten. Bovenaan de heuvel kregen de uitgeputte overlevenden te horen dat ze vrij waren.

De vrouwen werden door de medische teams van het Amerikaanse leger opgevangen. De artsen en verplegers konden amper geloven dat de levende skeletten die zij aanzagen voor mensen van 70 jaar of ouder in werkelijkheid vrouwen van tussen de 25 en 35 waren.

In de meeste gevallen lukte het de kampwachten niet meer om aan de geallieerde legers te ontsnappen. Zelfs als zij uit zelfbehoud hun missie staakten en de gevangenen vrijlieten, was overleving in de chaos die er in Europa heerste vaak een kwestie van geluk. Er waren miljoenen mensen op de vlucht voor het op wraak beluste Rode Leger; anderen zwierven doelloos rond: bevrijde slavenarbeiders van boerderijen of fabrieken, voormalige krijgsgevangenen, deserteurs, buitenlandse eenheden van het Duitse leger die niet naar huis terug konden. De val van het nazisme leidde tot een wrede wereld zonder orde waarin de uitgehongerde, verzwakte gevangenen van de concentratiekampen de minste overlevingskansen hadden.

De Duitse militairen bleven tot het allerlaatste moment hun misdadige inborst botvieren. Een groep joden die zich in een bos in Hongarije schuilhield, werd in de laatste week van de oorlog verrast door een onderhoudscompagnie van de 2e SS-pantserdivisie Das Reich.

De SS'ers waren zich aan het terugtrekken na het mislukte, laatste Duitse tegenoffensief. Ondanks dat de oorlog verloren was en hun heerschappij voorbij was, lieten ze deze kans niet voorbijgaan om de machteloze mensen met een sadistisch genoegen af te slachten.

Een einde aan de redelijkheid

De dodenmarsen hadden eigenlijk als doel ervoor te zorgen dat er geen bewijzen overbleven van de holocaust. Maar ze bleven maar doorgaan, zelfs nadat de hele wereld de schokkende foto's van Bergen-Belsen gezien had en zelfs nadat de nazi-regering ten val was gebracht: de gevangenen werden in gruwelijke omstandigheden door het alsmaar krimpende Duitse rijk gejaagd door hun bewakers die niet in staat leken zelf na te denken.

Veel hogere functionarissen wisten te ontsnappen door onder valse papieren in Duitsland onder te duiken of naar het buitenland te vluchten. Zonder deze toezichthouders ging de holocaust echter gewoon door totdat de geallieerde soldaten er een eind aan maakten.

"Onze bewakers lieten met opzet brood op de grond vallen. Wie zich voorover boog om het op te rapen, werd door het hoofd geschoten. Wij hadden zo'n honger dat we stukjes vlees van de billen en de armen van de doden aten."

Ernest Wolf
Overlevende van de dodenmarsen

Zelfs toen dachten sommige bewakers nog aan hun lot te ontkomen door zich in gevangeniskleren te hullen: alsof de geallieerde soldaten en de overlevende gevangenen het verschil niet zouden zien tussen een doorvoede SS'er en een uitgemergelde gevangene.

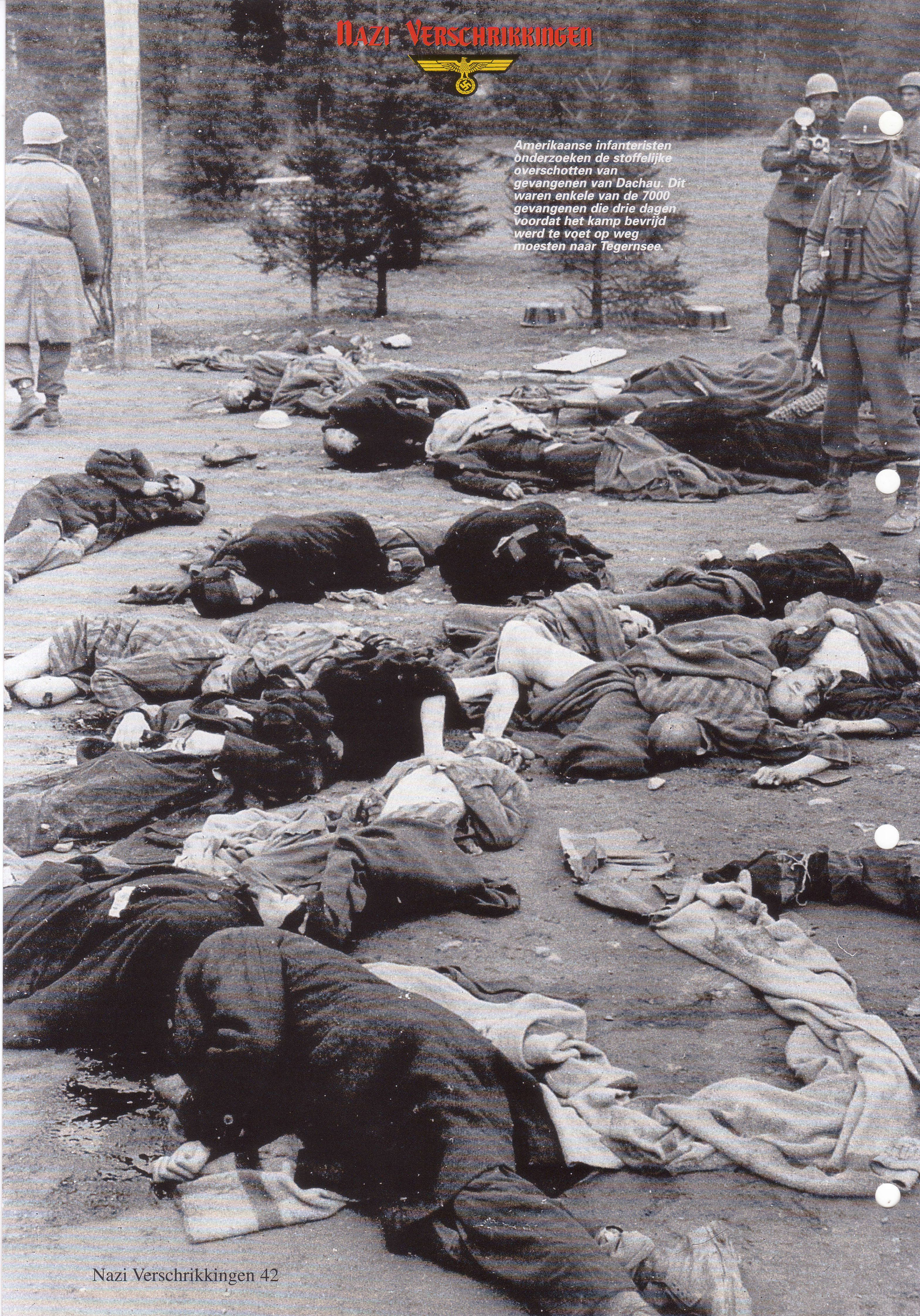

Amerikaanse infanteristen onderzoeken de stoffelijke overschotten van gevangenen van Dachau. Dit waren enkele van de 7000 gevangenen die drie dagen voordat het kamp bevrijd werd te voet op weg moesten naar Tegernsee.

Ernst Röhm SA-LEIDER

Ernst Röhm was een belangrijk lid van de nazi-partij, maar hij werd uiteindelijk een probleem voor zijn goede vriend, Adolf Hitler .

ERNST RÖHM werd op 28 november 1887 in München geboren als zoon van een oude familie van Beierse ambtenaren. Waarschijnlijk wilde hij zich afzetten tegen deze middenklasse achtergrond en koos hij daarom een koers in het leven die uiteindelijk zou leiden tot zijn ondergang door een man die hij als vriend beschouwde.

Net voor augustus 1914 kwam hij in het leger. Hij genoot van de kameraadschap aan het front en bewees zich als een dappere soldaat, maar raakte uiteindelijk gewond. Hij werd onderscheiden met het IJzeren Kruis en kreeg een medaille voor zijn verwondingen.Na de oorlog zei hij wel eens dat hij mensen indeelde in soldaten en burgers, vrienden en vijanden en hij zei daarbij bij wijze van grap: “Omdat ik onvolwassen en slecht van aard ben, trekken oorlog en onrust mij meer aan dan een ordentelijk burgerleven”.

Zoals zovele Duitse soldaten in 1918 was hij ontdaan door de nederlaag van het keizerlijke leger. Hij zocht troost bij een Freikorps dat in 1919 een de revolutionaire regering in München afzette. Röhm, die nu de rang van kapitein bekleedde, gebruikte zijn militaire contacten om een wapenvoorraad aan te leggen. Deze werden in de buurt van München bewaard om ingezet te worden tegen de linkse politieke groeperingen in Beieren.

Het was Röhms groep die de korporaal Hitler als politieke spion

Adolf Hitler en Ernst Röhm hadden zeer verschillende ideeën over de toekomst van Duitsland. Dit zou uiteindelijk tot een botsing leiden toen de nazi's aan de macht waren.

aantrok. Ondanks hun verschillende rangen werden Röhm en Hitler zulke goede vrienden dat ze elkaar aanspraken met *du* in plaats van het formele *sie*. Tijdens de volgende couppoging in München in 1923 voerde Röhm de groep aan die de bevelhebber van het leger in München, generaal Von Lossow, moest aanhouden. De generaal gelastte Röhm echter zijn mannen weg te sturen en de trouwe kapitein volgde het bevel op. Röhm werd veroordeeld voor zijn aandeel in de mislukte putsch, maar kwam vrijwel onmiddellijk weer voorwaardelijk vrij. Hij ging daarna een tijdje in een fabriek werken en werd vervolgens vertegenwoordiger voor een uitgeverij, terwijl hij tegelijkertijd probeerde de verboden SA onder de nieuwe naam *Frontbann* in leven te houden. In 1924 kreeg hij echter een uitnodiging om in Bolivia te komen werken als militair instructeur, waarop hij naar Zuid-Amerika verhuisde.

Terugkeer in de politiek

Na het succes van de nazi's in de verkiezingen van 14 september 1930 vroeg Hitler aan Röhm of hij de SA opnieuw wilde organiseren en opleiden.Deze uitdaging sprak Röhm wel aan en hij keerde terug naar Duitsland. Samen met zijn staf legde hij een eed van trouw aan Hitler af en in januari 1931 startte hij vol enthousiasme aan zijn nieuwe taak. Na drie maanden telde de SA 170.000 leden; eind 1933 had Röhm de beschikking over twee miljoen 'bruinhemden'. De leiding van de SA bestond uit mannen die vanaf het allereerste, moeilijke begin lid van de partij waren en die zich totaal niet verbonden voelden met de meelopers die zich pas bij hen hadden aangesloten nadat Hitler in 1933 aan de macht kwam.

Röhms ambities

In tegenstelling tot Hitler en de meeste partijfunctionarissen, was Röhm een echte revolutionair. Hij zag de SA niet alleen als een bende straatvechters die de bijeenkomsten van rivaliserende partijen moest verstoren, maar als speerpunt van een beweging die de Duitse maatschappij zou veranderen. Hij zag gevaar in compromissen en wilde zich niet in de bestaande machtsverhoudingen schikken. Röhms ideeën waren controversieel. Hij vervreemde de oude grootgrondbezitters en de industriëlen van de partij, zonder oog te hebben voor het feit dat de nazi's hen nodig hadden voor hun financiën. Als de partij de koers van Röhm zou volgen, dan wilde hij hun bezittingen toch onteigenen. De voormalige soldaat zag de SA ook als het nieuwe Duitse leger dat in de plaats moest komen van de conservatieve *Reichswehr*. Viktor Lutze, de SA-leider in Hamburg bracht Hess, de plaatsvervanger van de Führer en Von Reichenau, de chef-staf van veldmaarschalk Von Blomberg op de hoogte van Röhms ideeën. Von Reichenau was een overtuigd nazi die goede contacten had met Himmler en de SS.

Machtige vijanden

Naast het feit dat hij belangrijke mensen tegen zich keerde, was ook de persoonlijke levensstijl van Röhm een doorn in het oog van bepaalde hogere leden van de nazi-partij.

Röhm was klein. Hij had een rood gezicht dat getekend was door de Eerste Wereldoorlog en door het vele eten en drinken was hij veel te dik. Bovendien was hij ook nog homoseksueel, iets wat in nazi-Duitsland uiteindelijk verboden zou worden, waardoor er duizenden

Hierboven:
In de begindagen van het nationaal-socialisme gebruikte Ernst Röhm zijn organisatietalenten om Adolf Hitler te helpen bij het uitschakelen van zijn rivalen voor het leiderschap over de nazi-partij.

Rechtsboven:
De SS was formeel ondergeschikt aan de SA, maar Reichsführer Heinrich Himmler was zeer ambitieus. Hij ontwikkelde al snel na Hitlers machtsovername plannen om Röhm uit de weg te ruimen.

Rechts:
Alfred Rosenberg spreekt een bijeenkomst toe van buitenlandse journalisten in Berlijn. Dit was georganiseerd door Röhm, die er zeer toepasselijk een 'bieravond' van gemaakt had.

homoseksuelen naar een concentratiekamp gestuurd werden.

Ondanks dit alles behield Hitler zijn affectie voor zijn oude kameraad. Op nieuwjaarsdag 1934 schreef hij hem een brief om hem te bedanken voor de "onschatbare diensten die hij aan de nationaal-socialistische beweging en aan het Duitse volk" bewezen had.

Toch voelde de Führer zich steeds ongemakkelijker onder de druk van de SA, die nu vier miljoen man sterk was.

Op 4 juni 1934 liet Hitler Röhm naar zich toe komen en waarschuwde hij hem dat hij geen 'Tweede Revolutie' mocht starten, iets wat Röhm en Hitlers rivaal Gregor Strasser van plan waren. De twee vrienden spraken vijf uur lang met elkaar. Hitler verzekerde Röhm ervan dat hij absoluut geen plannen had om de SA te ontbinden. Twee maanden later stuurde de Führer de bruinhemden voor een maand met verlof en verbood hij ze in die tijd hun uniformen te dragen.

De druk op Hitler om de lompe massa's van de SA aan te pakken nam steeds maar toe. Op 10 juni hield vice-kanselier Von Papen een toespraak aan de universiteit van Marburg waarin hij zich afzette tegen de methodes van de nazi's, en dan met name hun schending van de mensenrechten en hun intolerantie jegens het christendom.

Door opruiming te houden onder de SA, zou de nazi-partij het kunnen doen voorkomen alsof degenen die schuldig waren aan de excessen uit het verleden uit de weg gewerkt waren. Goering, Blomberg, Himmler, Heydrich, Best van de SD, Lutze en anderen stelden hun lijstjes op. Een daarvan was zelfs gebaseerd op Röhms eigen lijst van SA-officieren die promotie verdienden.

Op 26 juni deed Himmler een waarschuwing naar alle SS- en SD-officieren uitgaan over een op handen zijnde revolutie door de SA. Een dag later ging Sepp Dietrich, commandant van de *Leibstandarte-SS* Adolf Hitler naar het hoofdkwartier van de Wehrmacht in Berlijn om extra wapens en voertuigen op te halen.

Op 29 juni publiceerde de *Völkischer Beobachter* een artikel van de hand van de minister van defensie, Von Blomberg, waarin het leger trouw betuigde aan Hitler en men erom verzocht de SA bepaalde beperkingen op te leggen. In Berlijn mobiliseerde Goering de politie en de SS. Hitler bezocht die dag samen met Goebbels een werkkamp en ging vervolgens naar Bad Godesberg bij Bonn.

Men stond nu aan de vooravond van een zuivering die de geschiedenis zou ingaan als de 'Nacht van de Lange Messen', de 'Bloedzuivering' of de 'Röhm-zuivering'. In de vroege ochtend van 30 juni werd de SS losgelaten op de SA en was het lot van Röhm en zijn mannen bezegeld.

Röhms wrekers

Eind 1934 en begin 1935 vermoordde een geheime groep SA'ers met de naam "Röhms wrekers" tenminste 155 SS'ers die betrokken waren geweest bij de zuivering. De groep liet steeds als een soort handtekening een stukje papier achter op het lijk van hun slachtoffers.

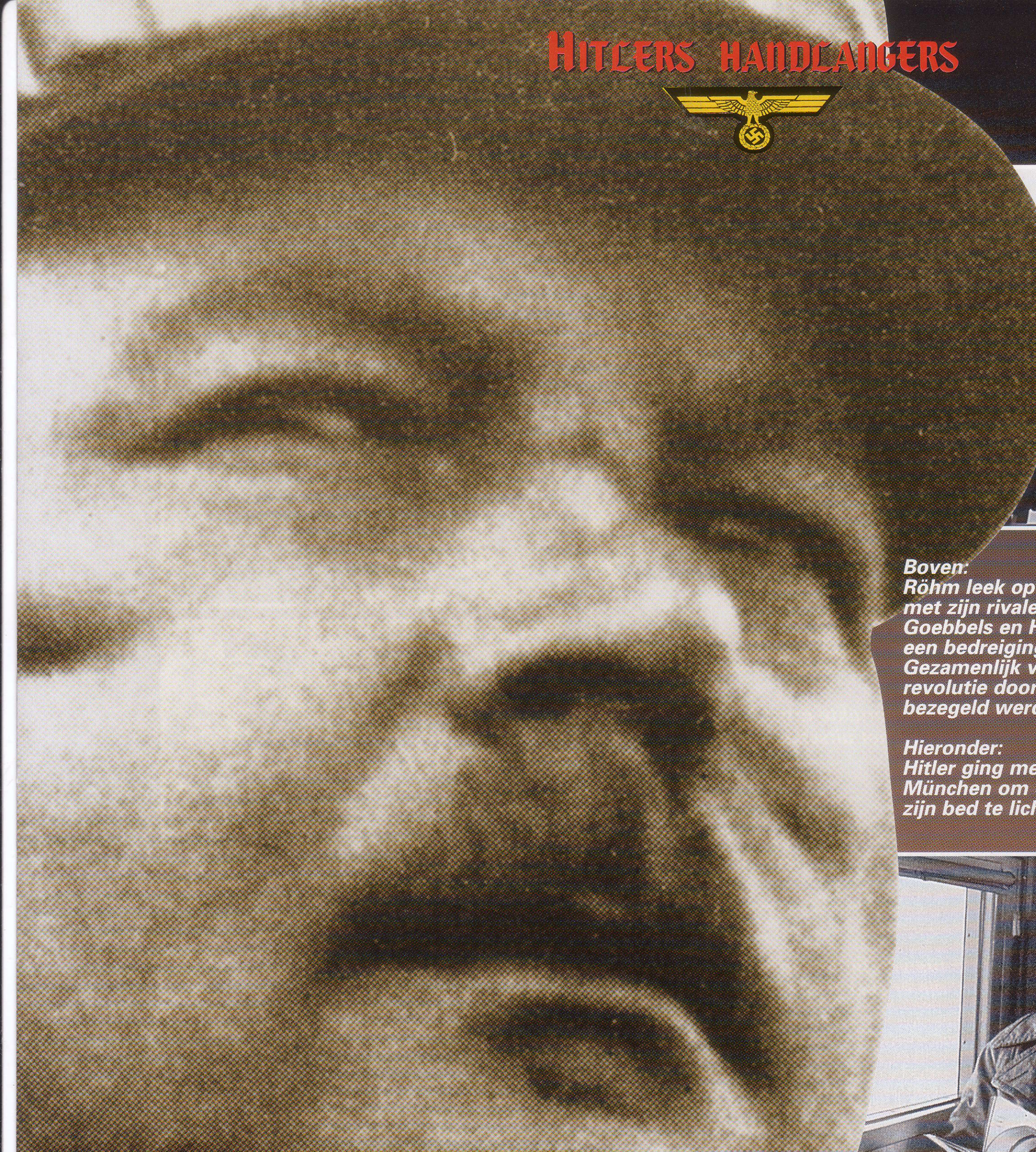

Boven:
Röhm leek op vriendschappelijke voet te staan met zijn rivalen binnen de partij. Maar Goering, Goebbels en Himmler zagen de SA-leider als een bedreiging voor hun eigen macht. Gezamenlijk verzonnen ze het nieuws over een revolutie door de SA, waardoor Röhms lot bezegeld werd.

Hieronder:
Hitler ging met zijn eigen Ju 52-vliegtuig naar München om de nietsvermoedende Röhm van zijn bed te lichten.

Bloed-zuivering

Hieronder:
Hitler overlegt met hoge SS-officieren waaronder Joseph 'Sepp' Dietrich (in het midden). Als commandant van Leibstandarte SS Adolf Hitler, zou Dietrich een belangrijke rol spelen in de Nacht van de Lange Messen en was hij aanwezig bij de dood van Röhm.

OP 30 JUNI 1934 vloog Hitler naar München, waarna hij per auto naar Bad Wiessee aan de oever van de Tegernsee reisde. Röhm en een aantal hoge SA-leiders waren hier op vakantie in het Hanselbauer Sanatorium. Röhm lag in bed te slapen toen Hitler bij het hotel aankwam. Hitler bonkte op de deur en toen de slaperige SA-leider vroeg wie het was, antwoordde de Führer "Ik ben het, Hitler. Doe open!" Toen hij de deur opendeed mompelde Röhm nietsvermoedend "Nu al? Ik had je morgen pas verwacht". Op Hitlers orders werd Röhm door SS'ers gearresteerd en samen met de andere SA-leiders naar de wachtende voertuigen gesleept. In een ander vertrek lag Röhms goede vriend, Obergruppenführer Edmund Heines, met zijn minderjarige chauffeur in bed. Woedend gelastte Hitler de "rücksichtslose uitroeiing van dit kankergezwel". De twee mannen werden naar buiten gesleept en doodgeschoten: zij waren de eerste slachtoffers van de zuivering.

Röhm werd naar de gevangenis Stadelheim in München gebracht waar hij op instructies van Hitler een pistool kreeg en vijf minuten de tijd kreeg om de eer aan zichzelf te houden en zelfmoord te plegen. Er zijn verschillende verhalen over zijn laatste uren. Volgens een daarvan zou Röhm gezegd hebben dat hij alleen wilde sterven als Hitler zijn beul wilde zijn, terwijl Röhm volgens een ander relaas nog in de war was en eiste met Hitler te spreken over wat er allemaal gebeurde. Op zondag 1 juli woonde Hitler een openbaar evenement bij en gaf hij instructies Röhm om het leven te brengen. Op bevel van Sepp Dietrich betrad een eskader SS'ers onder leiding van Theodore Eicke Röhms cel en werd hij geëxecuteerd.

Woestijn Oorlog

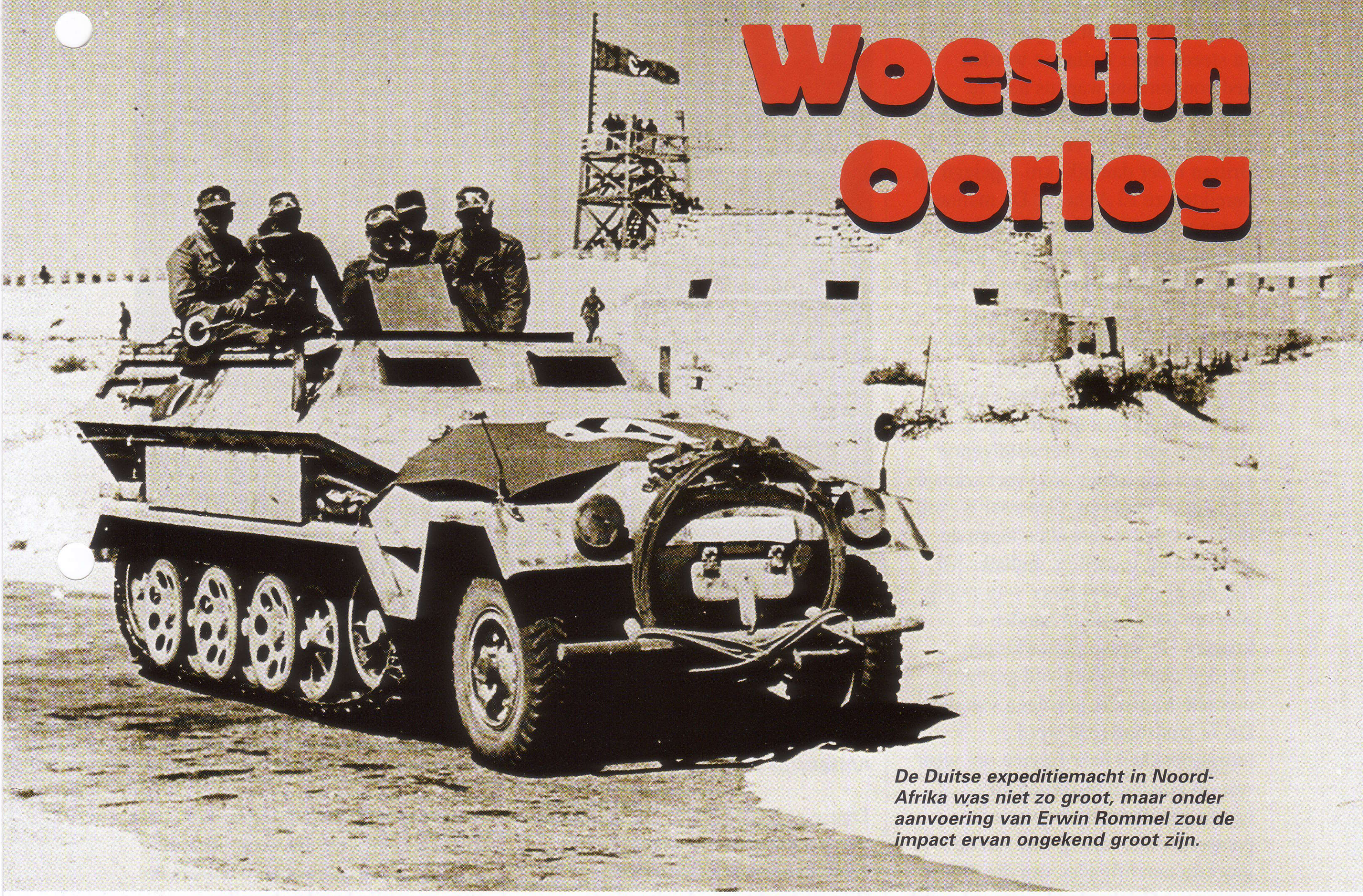

De Duitse expeditiemacht in Noord-Afrika was niet zo groot, maar onder aanvoering van Erwin Rommel zou de impact ervan ongekend groot zijn.

In principe was de campagne in Noord-Afrika maar bijzaak voor de Duitsers.Maar het was wel hier in de woestijn waar de Duitsers de eerste misstappen begingen na hun lange reeks militaire successen.

HITLERS meest onverstoorbare vijand, Winston Churchill, wist het ware karakter van de nazi's al snel in te schatten. Hij voorvoelde het onderhuidse kwaad en besefte dat dit niet zomaar een rechts regime was, maar dat de nazi's een dodelijke bedreiging vormden voor de geciviliseerde wereld. Daarom was het des te opvallender dat Churchill tijdens een toespraak in the House of Commons een van Hitlers favoriete bevelvoerders omschreef als 'een zeer moedige en vaardige tegenstander... en een groot generaal'. Die bewuste officier is een van de weinige officieren van Hitler wiens naam vandaag de dag nog algemeen bekend is. Het was Erwin Rommel, de 'woestijnvos', die van februari 1941 tot mei 1943 met zijn Afrikakorps in Noord-Afrika vocht: een steekspel van meer dan twee jaar, voor het merendeel in de Libische woestijn, een terrein dat omschreven werd als een paradijs voor tactici, maar de hel voor kwartiermeesters.

Een ramp voor de Italianen

De oorlog in Noord-Afrika begon pas echt op 9 december 1940. Italië had zo'n 200.000 manschappen verscheept naar de Italiaanse kolonie Libië, die in 1912 op de Turken veroverd was. Het Italiaanse 10e leger onder generaal Graziani verzamelde zich bij de grens met Egypte, die door slechts 40.000 Britse, Australische en Nieuw-Zeelandse troepen verdedigd werd. In het zuidoosten bevonden zich nog eens 250.000 Italiaanse troepen in Abessinië (Ethiopië) en Eritrea. De inzet van het conflict was het strategisch belangrijke Suezkanaal. Het 10e leger viel Egypte in september binnen, maar stopte de opmars al na 100 km en groef zich in. Het kanaal lag 500 km verder naar het oosten.

Generaal Wavell, de Britse opperbevelhebber, sloeg terug met twee divisies met de naam 'Western Desert Force'. Onder leiding van luitenant-generaal Richard O'Connor zette de 4e Indiase divisie en de 7e pantserdivisie (de 'Woestijnratten') een vijfdaagse aanval in om de vijand uit balans te brengen. De gevolgen waren echter groter dan verwacht: de Italiaanse verdediging viel uiteen en 20.000 van hen gaven zich de eerste 24 uur al over. Ze werden teruggedreven naar Cyrenaica (Oost-Libië) en vandaar verder terug langs

de kust. De Britten gingen maar door en steeds meer Italianen werden gedwongen hun wapens neer te leggen. De havenstad Tobroek viel op 22 januari. Begin februari hadden de Britten meer dan 800 km afgelegd en bereikten ze El Agheila. De mannen waren uitgeput en de voertuigen bleken niet bestand tegen de snelheid van de operatie. Maar tegen de prijs van nog geen 2000 doden en gewonden was de Western Desert Force erin geslaagd 130.000 krijgsgevangenen te maken en acht Italiaanse divisies weg te vagen. De vruchten van deze overweldigende zege werden echter ook weer zomaar uit handen gegeven. Generaal Wavell besloot verdere aanvallen tegen de Italianen uit te stellen, ondanks het feit dat er niet veel meer voor nodig was om heel Libië in handen te krijgen. De Britse versterkingen werden naar Griekenland gestuurd, met alle tragische gevolgen van dien. De 7e pantserdivisie werd teruggetrokken naar Egypte om weer wat op krachten te komen en vervangen door de onervaren 2e pantserdivisie, terwijl een van de grootste tankbrigades van die divisie weer naar Griekenland gestuurd werd. En juist op dat moment verscheen Rommel ten toneel.

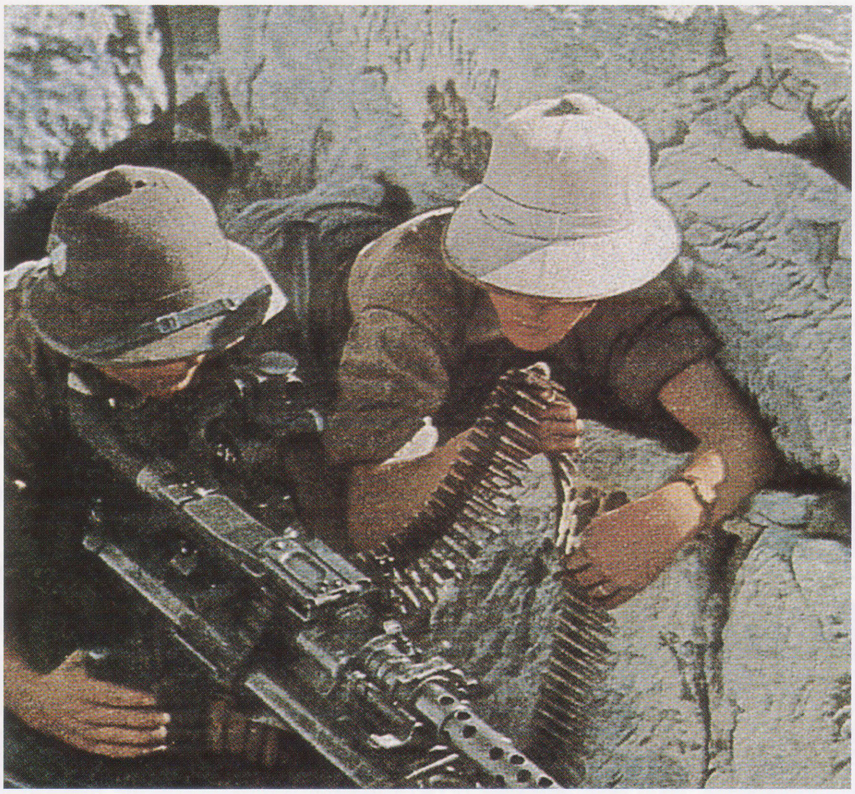

Boven:
De Duitse troepen in Noord-Afrika waren veteranen die zich tijdens de strijd bewezen hadden. Voor de Britten zouden de snelheid en effectiviteit van het Afrikakorps een zware schok betekenen.

Rommels aankomst

Op 14 februari 1941 landde hij in Noord-Afrika als bevelhebber van de Duitse expeditiemacht die in allerijl was aangevoerd om te voorkomen dat Libië helemaal in Britse handen viel. Zijn opdracht was de situatie te stabiliseren, maar binnen een paar dagen was hij al plannen aan het maken voor een grootschalige tegenaanval. Rommel vloog op 19 maart terug naar Berlijn om toestemming te vragen voor deze aanval, maar kreeg die niet. Hij zette toch zijn zin door en liet de 5e lichte divisie aanvallen bij Mersa Braga, ten oosten van El Agheila. De Britten bezetten een front van 12 km lang waarvan één flank tegen een moerasgebied aan lag en de andere beschut werd door de Middellandse Zee. De slag die nu volgde, zou de toon zetten voor het volgende jaar. De agressieve en bekwame Duitse aanval werd afgeslagen door een zeer vastberaden verdediging. De Britse infanterie en artillerie raakte aan het eind van de dag uitgeput en ook bij de Duitsers was alle organisatie zoek. Het moment was rijp voor een tegenaanval met pantsertroepen, maar de commandant van de Britse pantsers vond dat er niet genoeg daglicht meer was en weigerde tussenbeide te komen. De Britten trokken zich 's nachts terug, waardoor de even zwaar gehavende Duitsers de open woestijn konden bereiken. Rommel, die nu vrijuit kon oprukken, stuurde zijn versterkingen vooruit. Ondersteund door het numerieke, en belangrijker nog, het psychologische overwicht trokken de Duitsers naar het oosten. Er volgde een rommelige terugtocht, waarbij de Britse en Duitse eenheden regelmatig slaags raakten. Door stom toeval werd luitenant-generaal O'Connor gevangen genomen toen zijn stafauto ontdekt werd door een Duitse patrouille. Hierdoor raakten de Britten in Afrika de enige bevelvoerder kwijt die nog enig gevoel had voor oorlogvoering met pantsertroepen. Ook de bevelvoerder van de 2e pantserdivisie werd gevangen genomen toen het garnizoen bij Mechili zich overgaf. Alleen de commandant van de 9e Australische divisie wist uit handen van de vijand te blijven.

"Gezien de gespannen situatie en de besluiteloosheid van de Italiaanse bevelvoerders, besloot ik mijn orders te negeren en zo snel mogelijk het bevel aan het front in eigen handen te nemen - in ieder geval zodra de eerste Duitse eenheden aangekomen waren."

Generalleutnant Erwin Rommel
Het dagboek van Rommel

Dankzij Rommels snelle opmars werd al het terrein dat de Italianen verloren hadden weer ingenomen. Nu richtte Rommel zijn vizier op Egypte en het Suezkanaal. Voordat we de

eerste aanval in die richting behandelen, moeten we er echter op wijzen dat de Astroepen in Noord-Afrika tot het begin van 1943 onder Italiaans gezag stonden. Rommel was korps- en later legeraanvoerder, maar de hoogste officier in Afrika was een Italiaan. De meerderheid van Rommels troepen was Italiaans. De meeste voorraden werden in Italiaanse schepen vanuit Italië aangevoerd. En dat was het probleem. De Royal Navy viel de Italiaanse konvooien genadeloos aan met cruisers en torpedobootjagers die vanaf Egypte uitvoeren en met onderzeeërs die hun basis bij Malta hadden. Aan het eind van 1942 was er vrijwel geen enkele Italiaanse koopvaarder meer in de vaart; ze lagen allemaal op de bodem van de Middellandse Zee.

Hoe graag ze het ook gewild hadden, de Duitse commandanten konden niet zomaar het bevel van hun Italiaanse bondgenoten negeren. Een aantal Italiaanse divisies, met name de gepantserde Ariëte-divisie en de gemotoriseerde Triëste-divisie, onderscheidde zich onder Rommels leiding. (Ironisch genoeg had Rommel

Boven:
Een Duitse lichte houwitser neemt Australische posities onder vuur bij Tobroek tijdens Rommels eerste offensief. Het innemen van deze strategisch belangrijke havenstad werd een obsessie voor de Duitse bevelvoerder.

Hieronder:
Italiaanse infanteristen rukken op, onder dekking van een Autoblinda 41-pantserauto. Hoewel het Italiaanse leger aan het begin van de campagne door de Britten verslagen was, bleken bepaalde Italiaanse eenheden onder Rommels vaardige leiding van groot nut.

Italiaanse ramp 13 sept. 40 - 7 feb. 41

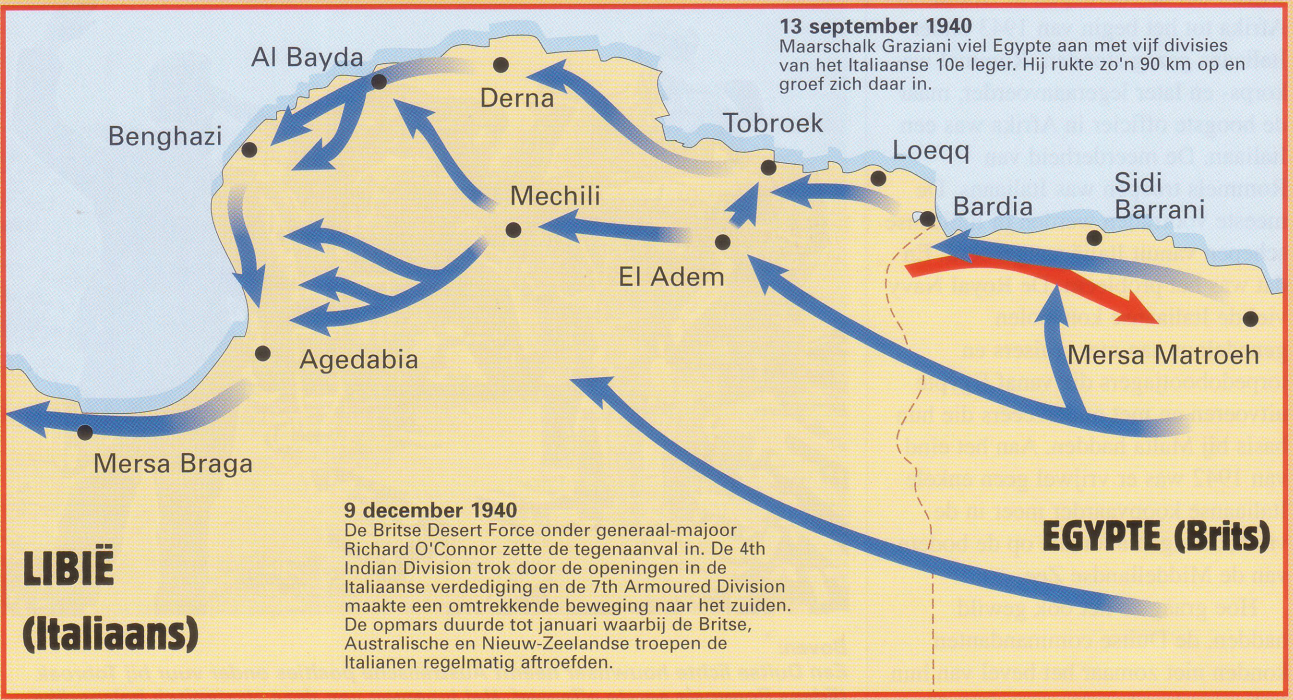

Rommels tegenzet 31 maart 41 - 15 mei 41

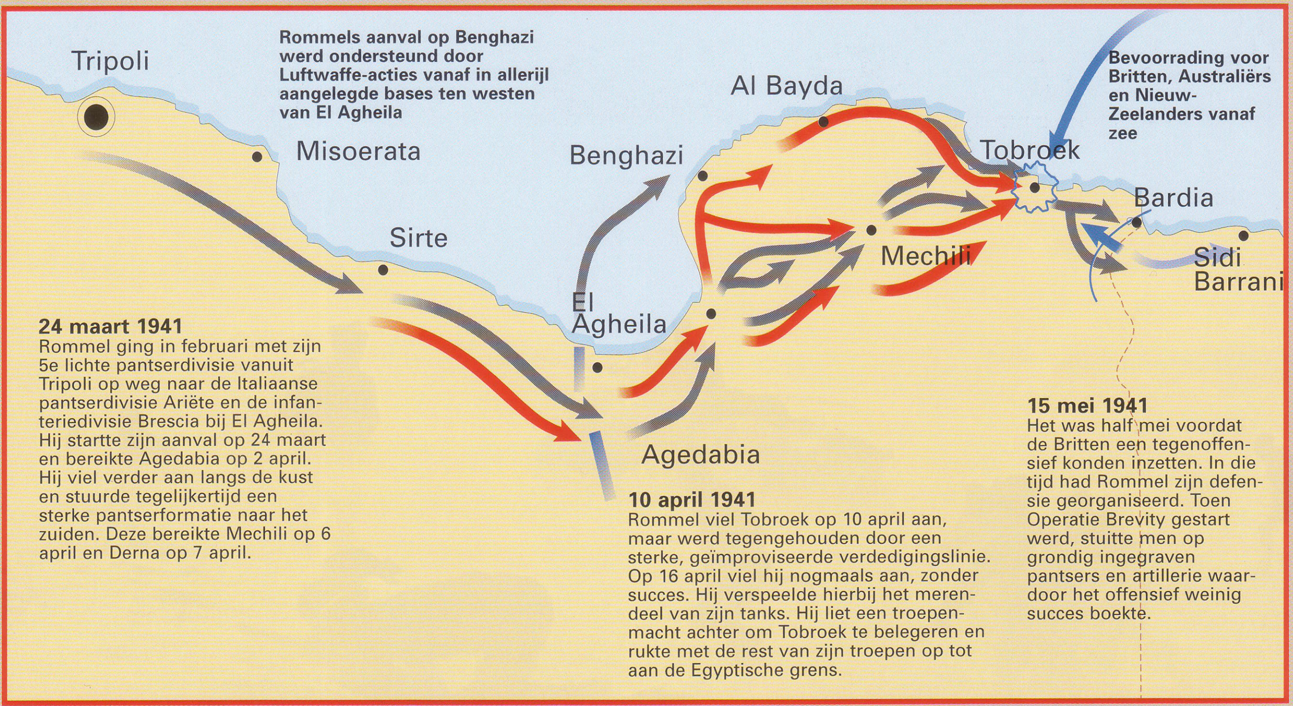

De troepen waar Rommel in Noord-Afrika tegen moest vechten, waren zwaar uitgedund. Deels kwam dit doordat er geen extra manschappen en materieel meer waren na de overhaaste opmars tegen de Italianen, en deels doordat er versterkingen naar Griekenland en Kreta gestuurd moesten worden. Aangezien Rommel pas één van zijn twee pantserdivisies aan land had gebracht, verwachtte de Britse generaal Wavell niet dat hij nu al zou aanvallen. Hij kende Rommel nog niet: omdat hij zag hoe zwak de Britten waren, besloot hij te proberen Cyrenaica te heroveren en op te rukken naar Egypte. Hij startte zijn aanval op 23 maart en heroverde binnen een maand het merendeel van het terrein dat de Britten op de Italianen gewonnen hadden.

zijn *Pour le mérite* net tegen de Italianen verdiend bij Longarone in 1917). De meeste Italiaanse dienstplichtigen vertoonden echter geen enkele vorm van enthousiasme voor de oorlog.

De oorlog in de woestijn was uit allerlei oogpunten een vreemde oorlog. Er waren maar weinig steden en dus weinig obstakels voor de snelle opmars van de gemechaniseerde troepen. De legers hadden enorme hoeveelheden brandstof en water nodig. De aanvoer van verse groenten en fruit was aan beide zijden erg beperkt. Rommel stond erop dezelfde rantsoenen te eten als zijn mannen, ondanks de risico's die dit had voor zijn gezondheid. Ook zijn officieren moesten dit lot delen. Von Mellethin, die later generaal-majoor zou worden, maakte deel uit van de staf van *Panzergruppe Afrika* totdat hij vanwege dysenterie eind 1942 terug moest naar Duitsland.

HETE DAGEN, KOUDE NACHTEN

Overdag kon de temperatuur erg hoog oplopen. De nachten waren altijd bitter koud en in de winter was de temperatuur overdag ook niet om over naar huis te schrijven: de mannen van O'Connor vochten hun laatste slagen eind januari 1941 gekleed in een dikke overjas. Het grote Britse tegenoffensief dat in 1941 eindigde, begon met zware regenval en overstromingen. Maar ondanks het barre klimaat hielden de strijders in de woestijn zich aan de gedragsregels. Rommel werd weliswaar de hemel ingeschreven door de Duitse propaganda, maar aan hun *Untermensch*-ideologie had hij geen boodschap. Er waren geen SS-eenheden in Afrika, geen *Einsatzgruppen* en de weinige burgers, vooral nomaden, waren de Duitsers meestal gunstig gezind.

Rommels troepen bereikten de belangrijke havenstad Tobroek op 10 april, maar de haastig georganiseerde aanval werd door het voornamelijk Australische garnizoen afgeslagen. De commandant van de recent gearriveerde 15e pantserdivisie liep in een hinderlaag en werd gedood toen hij een vijandelijke positie binnenreed waarvan hij dacht dat die verlaten was. Rommels offensief trok de aandacht van de Generale Staf die *Generaloberst* Friederich Paulus afvaardigde om poolshoogte te nemen. Hij was niet onder de indruk van Rommel en vond hem maar koppig. Bovendien was hij bezorgd dat deze campagne, die eigenlijk als ondersteunende actie gestart was, zo vlak voor de invasie van Rusland te veel middelen zou opslokken.

BRITSE AANVALLEN

Met een serie aanvallen maakten de Britten echter een einde aan deze discussie over de doelen van het Duitse offensief in Afrika. In mei gaf generaal Wavell het startsein voor 'Operation Brevity', maar deze aanval werd afgeslagen. In juni probeerden ze het opnieuw, nu met versterking van zo'n 300 nieuwe tanks die vanuit Engeland waren aangevoerd. Tijdens 'Operation Battleaxe' konden Rommel en het Afrikakorps zich van hun beste kant laten zien. De Britse pantsereenheden probeerden de panters van Rommel te verleiden tot een strijd van tank tegen tank. Maar de Duitsers maakten slim gebruik van hun antitankgeschut en brachten vanuit hun verdekte posities zware schade toe. Daarna kwamen de pantsertroepen vanaf een flank aanrijden om het karwei af te maken.

ANTITANKGESCHUT

De Duitsers zetten de 88-mm luchtdoelkanonnen van de Luftwaffe op de grond in als antitankgeschut, omdat het standaard 88-mm geschut van de Wehrmacht het pantser van de Britse 'infanterietanks', de Matilda's en Valentines, niet kon doorboren. Het spreekt boekdelen dat de Britten een vergelijkbaar wapen tot hun beschikking hadden in de vorm van een 3.7-inch (93 mm) luchtdoelkanon, maar dat ze dit wapen door hun gebrek aan fantasie en het onderlinge gekibbel tussen de RAF en het leger lang niet zo effectief inzetten als de Duitsers hun '88'.

In een slag die drie dagen duurde en die bij de Duitsers bekend werd als de Slag bij Solloem, toonde het Afrikakorps de superioriteit van zijn bevelvoerders. Wavell werd ontslagen

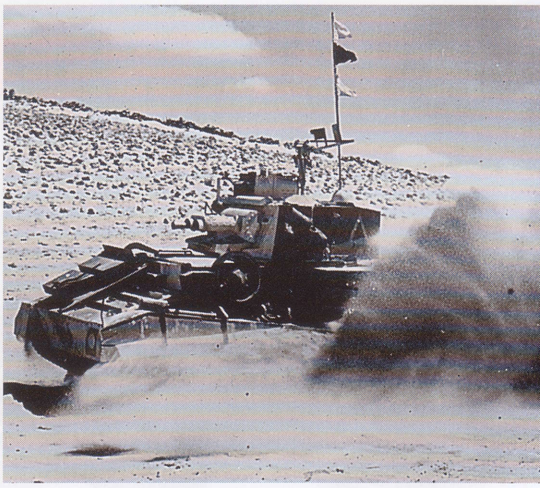

Hierboven:
Een lichte Britse Vickers-tank op volle snelheid. Noord-Afrika stelde unieke eisen aan de wapens en het materieel en voor beide partijen was het moeilijk de pantsers operationeel te houden.

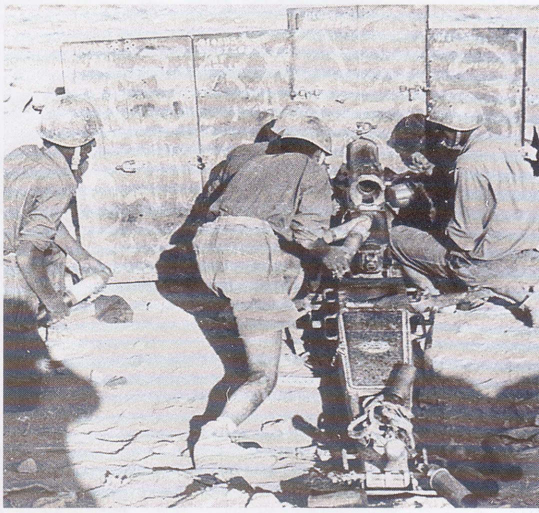

Hierboven:
Het open terrein van de woestijn was perfect voor oorlogvoering met behulp van tanks, maar het bood ook prima kansen voor antitankgeschut om de vijand op een maximale afstand te raken. Hier zien we Italianen aan het werk.

Hieronder:
Britse krijgsgevangenen in Noord-Afrika. De woestijnoorlog werd zeer 'netjes' uitgevochten. Beide partijen respecteerden hun tegenstanders en behandelden hun gevangenen naar behoren.

De woestijnvos

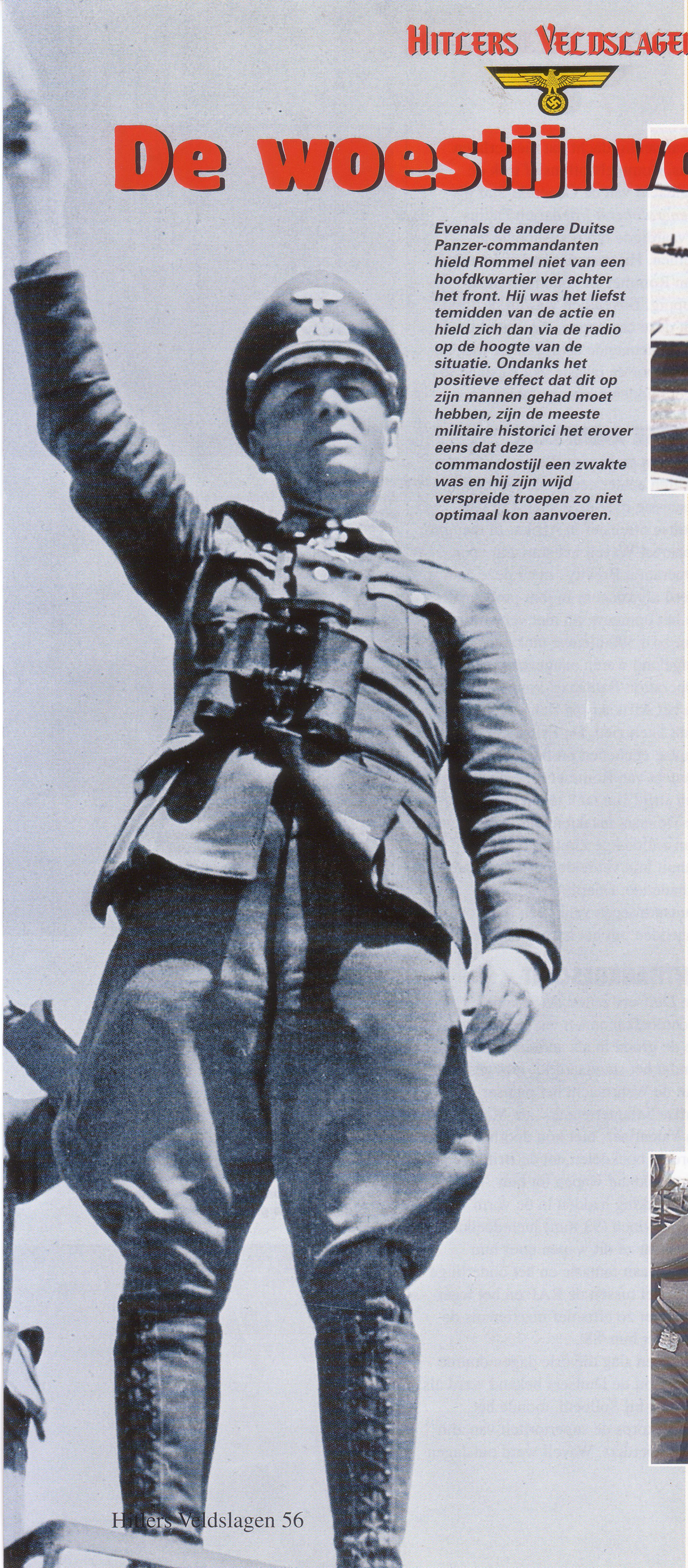

Evenals de andere Duitse Panzer-commandanten hield Rommel niet van een hoofdkwartier ver achter het front. Hij was het liefst temidden van de actie en hield zich dan via de radio op de hoogte van de situatie. Ondanks het positieve effect dat dit op zijn mannen gehad moet hebben, zijn de meeste militaire historici het erover eens dat deze commandostijl een zwakte was en hij zijn wijd verspreide troepen zo niet optimaal kon aanvoeren.

ERWIN Rommel was jong voor zijn rang en was nooit lid geweest van de generale staf. Als gevolg daarvan vertrouwden de stafofficieren die het bevel voerden over het Duitse leger hem niet echt. Hij was eigenlijk opgeleid als infanterist en had maar weinig ervaring met pantservoertuigen toen hij in Frankrijk het bevel kreeg over de 7e pantserdivisie. Vanaf het begin zag hij echter de kracht in van snelheid en wendbaarheid en hij wist zijn talent voor infanterietactieken al snel om te zetten in een ongeëvenaard inzicht in mobiele oorlogvoering op grotere schaal.

Het was voor de nieuwe Duitse commandant van meet af aan duidelijk dat mobiliteit in de woestijn nog belangrijker was dan het in Frankrijk geweest was. Binnen een maand nadat hij voet aan wal zette in Tripoli, gaf hij persoonlijk aan het front al het bevel voor zijn eerste aanval, tot grote verrassing van generaal Wavell en de te ver verspreide Britse, Australische en Nieuw-Zeelandse troepen. Hij zou dit kunstje later nog vaker herhalen.

Hieronder:
Rommel overlegt met enkele hogere Italiaanse officieren bij Tobroek. Bij zijn eerste offensief besloot Rommel de havenstad links te laten liggen en van de rest van de Britse troepen af te snijden. Het zou hem meer dan een jaar kosten om deze fout weer recht te zetten.

en vervangen door generaal Auchinleck, die van Londen opdracht kreeg de aanval te hervatten en Tobroek, dat nog steeds door de troepen van de Asmogendheden belegerd werd, te ontzetten. Beide partijen voerden versterkingen aan, maar Duitsland had maar weinig reserves nu de invasie in de Sovjet-Unie in volle gang was. Rommel kreeg in augustus geelzucht, maar bleef bij zijn troepen die nu officieel waren omgedoopt tot *Panzergruppe Afrika*.

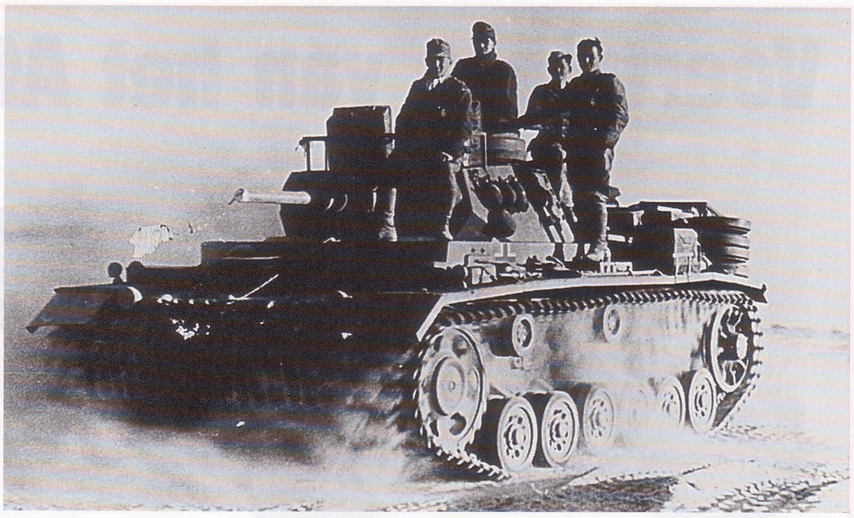

Een Panzer III rijdt door de woestijn. Aan de start van de campagne waren de Duitse tankeenheden tactisch veel beter dan hun tegenstanders.

EINDBESTEMMING TOBROEK

Onder zijn commando werden twee pantserdivisies, de 15e en de 21e (voorheen de 5e lichte divisie) en de Afrikadivisie (die later de 90e lichte divisie zou worden) uit allerlei andere eenheden samengesteld. Met het Italiaanse XXe pantserkorps (de Ariëte- en Triëste-divisies) en het XXIe korps (vier niet-gemotoriseerde infanteriedivisies) plus de Savonadivisie had Rommel in totaal tien divisies onder zijn commando. Tobroek was de sleutel: door de haven in te nemen kon Rommel zijn voorraden net achter het front aan land laten brengen en hoefde hij ze niet meer via een route van honderden kilometers langs de kust vanaf Benghazi aan te voeren. Dankzij de decodeerders van ULTRA wisten de Britten echter alles over Rommels plannen voor Tobroek. Auchinleck startte zijn eigen offensief daarom een paar dagen voor de aanval die Rommel gepland had. Op 17 november meldde Rommels verbindingsstaf 'complete radiostilte' aan Engelse zijde. Hij sloeg hier geen acht op en nam ook de eerste meldingen van een grote Britse aanval niet serieus. Het Britse 8e leger onder luitenant-generaal Cunningham rukte met zijn machtige tanks door de woestijn op naar Tobroek. Op 19 november werd het belangrijke vliegveld bij Sidi Rezegh door de Britse tanks ingenomen. Rommel wilde zijn eigen aanval op Tobroek eigenlijk niet opgeven, maar toen hij uiteindelijk reageerde, deed hij dat even doeltreffend als altijd. Tot 23 november werd er agressief gevochten in het open terrein rond Sidi Rezegh. Er was geen echte frontlijn. Commandocentra en aanvoercolonnes van beide partijen werden door vijandelijke tanks overvallen.Aan beide zijden werden er zware verliezen geleden, maar men had weinig inzicht in de situatie bij de vijand. In een dergelijke slag is psychologische kracht van onschatbare waarde. Op 24 november brak Rommel door de Britse linies heen in een poging de grens met Egypte te bereiken in plaats van op zijn positie te blijven en te proberen de Britse aanval via de kustweg af te slaan. Cunningham, die er maar ternauwernood in geslaagd was uit handen van de vijand te blijven, werd door Auchinleck vervangen door zijn eigen chef-staf, luitenant-generaal Ritchie. Rommel slaagde er met zijn uitbraak echter niet in de troepeneenheden te ontzetten die overrompeld waren door de Britse opmars. Zijn eigen staf dacht dat zijn actie te vroeg kwam en op eigen initiatief maakte *Oberstleutnant* Westphal op Rommels hoofdkwartier een einde aan de actie door de 21e pantserdivisie naar Tobroek terug te laten keren. Rommel was de dagen daarop onbereikbaar omdat hij op het slagveld was achtergebleven om persoonlijk de operatie van dichtbij te leiden.

TEGENSLAG VOOR ROMMEL

Rommel zag in dat hij verslagen was en trok zich terug naar Gazala. Tobroek werd ontzet en aan het eind van het jaar gaven de Duitsers ook Benghazi weer op. De situatie leek een herhaling van wat er zich negen maanden eerder had afgespeeld: de zegevierende Britten verspreid en gedesorganiseerd na een lange opmars, de vijand diep op eigen terrein teruggedreven. Maar al snel zou blijken dat het Afrikakorps erg veerkrachtig was. In januari 1942 was deze veer weer op spanning, klaar om open te springen. De strijd om Benghazi was nog lang niet beslist.

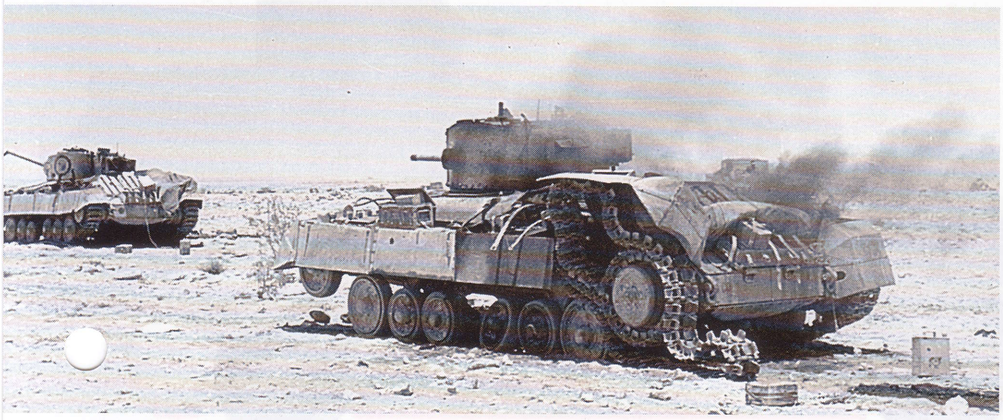

Zwaar gepantserde Britse Valentine-tanks zijn in brand geschoten door Duits '88'-antitankgeschut.

Voertuigen van het Afrikakorps

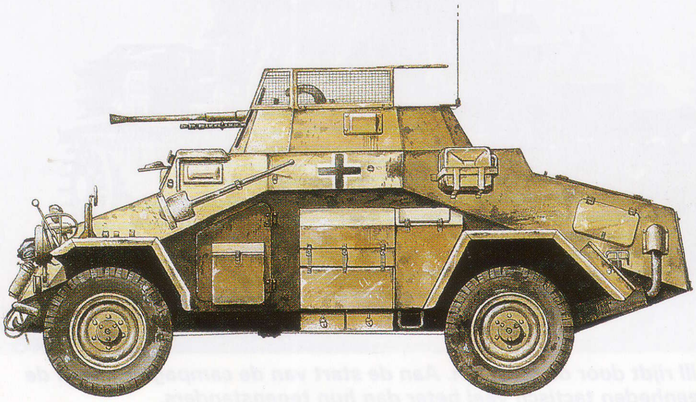

Hierboven:
De SdKfz 222 werd gebruikt door de verkenningseenheden van het Afrikakorps. Hij had een 20-mm-kanon. De enige zwakte was het beperkte bereik: met één tank brandstof kon hij slechts 140 km afleggen in het open terrein.

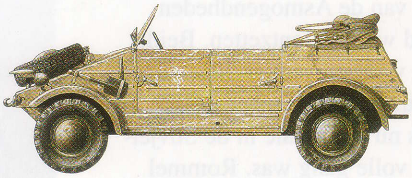

Hierboven:
De kleine Kubel was gebaseerd op de vooroorlogse Volkswagen. De eerste versies bleken ongeschikt voor de woestijn, maar na enkele aanpassingen waren ze betrouwbaar genoeg om de bijnaam 'de Duitse kameel' te verdienen.

Rechts:
De PzKpfw III was het belangrijkste wapen voor de pantserformaties van het Afrikakorps. De eerste modellen hadden een 37-mm-kanon, latere modellen kregen een 50-mm-wapen, waardoor ze zwaarder bewapend en beter gepantserd waren dan de Cruiser-tanks van de Britten.

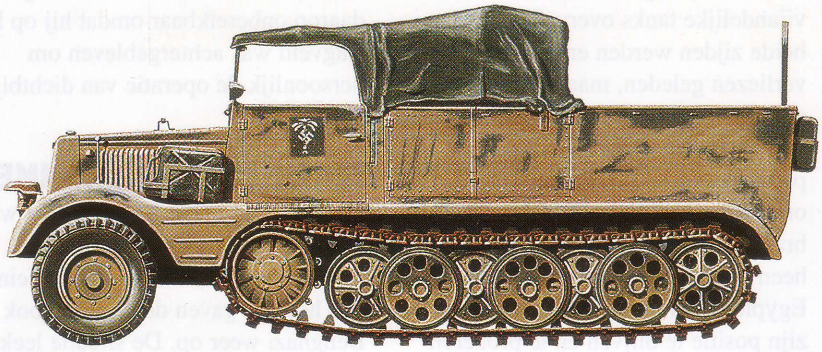

Links:
Halfrupsvoertuigen waren vooral ontworpen als trekkers voor artilleriestukken. In de woestijn waren ze door hun goede mobiliteit op het zand echter ook geschikt voor allerlei andere rollen. Voertuigen zoals deze SdKfz 11 drietonner werden ingezet voor het verplaatsen van troepen, voorraden en munitie en als trekkers voor lichte houwitsers en antitankgeschut.

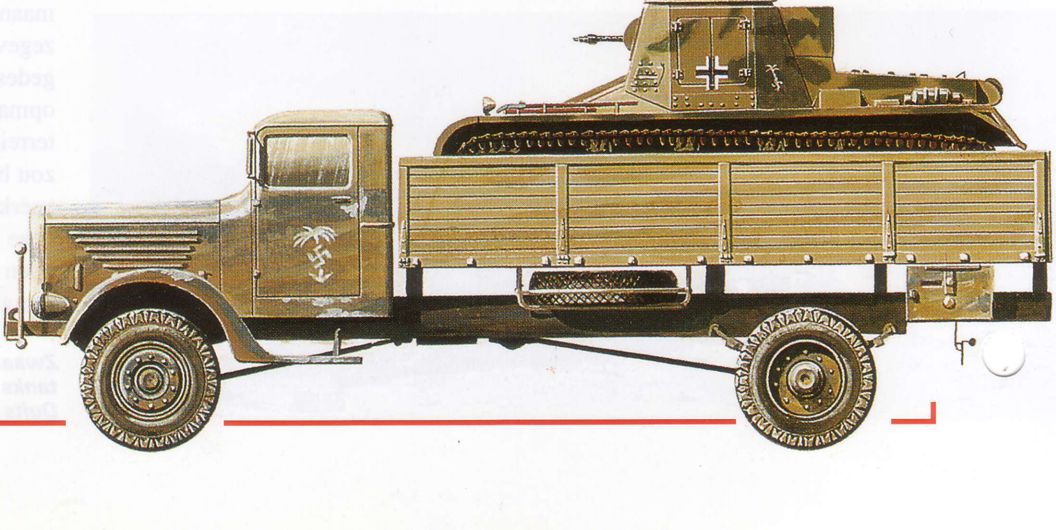

Rechts:
Er werden ook een aantal zware Büssing-Nag 4x4 trucks in Noord-Afrika gebruikt: hier zien we er een met een PzKpf I commandotank. De Duitse vrachtwagens waren echter minder betrouwbaar onder zware omstandigheden dan die van hun tegenstanders en het Afrikakorps maakte daarom ook veelvuldig gebruik van buitgemaakte Britse en Amerikaanse voertuigen.

Antitank-wapens

Door de inzet van zware tanks aan het Oostfront werd de ontwikkeling van effectief antitankgeschut van levensbelang. De geavanceerde PaK 41 had een loop die van binnen taps toeliep waardoor de afgevuurde granaten een zeer hoge snelheid meekregen en men er tanks mee kon uitschakelen. Maar de productie ervan was erg kostbaar.

ZOALS elke Duitse tank voor de meeste geallieerde soldaten een Tiger was, was elk antitankkanon een 'Eighty Eight'. Dit beruchte 88-mm luchtdoelkanon was een geduchte tank-killer. Maar het was bij lange na niet het enige of meestgebruikte wapen dat de Wehrmacht voor dit doel inzette.

De Duitse troepen maakten gebruik van allerlei antitankwapens. Sommige daarvan waren op de vijand veroverd, terwijl andere een ongekend futuristisch ontwerp hadden.

In 1939 trok het Duitse leger ten strijde met de 37-mm PaK 35/36 als standaard antitankwapen. PaK was een afkorting voor *PanzerabwehrKanone* (antitankkanon). De gemakkelijk te hanteren PaK 35 was veel te licht en kon weinig uitrichten tegen de grotere en krachtige pantservoertuigen die toen in dienst werden genomen.De schutters noemden dit kanon vaak denigrerend de 'deurklopper' omdat hij zo weinig effect had. Met de introductie van de met vinnen gestabiliseerde *Stielgranate* 41, een holle granaat met een wolfraam kogel die via de voorkant van de loop geladen werd, kwam men een stap dichter in de buurt van munitie die de zware pantsers kon doorboren.

Met hoog-explosieve (HE) munitie had de PaK 35 een maximumbereik van 4025 meter. Op een afstand van 500 meter kon hij met conventionele munitie 36-mm dikke bepantsering die in een hoek van 30° gemonteerd was doorboren; met de Stielgranate 41 nam dit toe tot 180 mm op 300 meter. Tijdens de oorlog werden er meer dan 20.000 van deze kanonnen gebouwd. Vanwege de tekortkomingen van de PaK 35/36 vroeg het Duitse leger om een wapen met een groter kaliber. Als reactie daarop werd de 50-mm PaK 38, waarvan de ontwikkeling in 1938 gestart was, eind 1940 in gebruik genomen. Met HE-munitie had de PaK 38 een maximumbereik van 2652 meter. Met een wolfraam kogel kon hij een pantser van 55 mm dik vanaf een afstand van 1000 meter doorboren. Toen de zwaargepantserde Russische T-34 en KV-1 op het

strijdtoneel verschenen, werd het dringend noodzakelijk het ontwerp van de antitankwapens te verbeteren. Er werden nu twee nieuwe 75-mm kanonnen ontwikkeld: de PaK 40 die gebouwd werd door Rheinmetall--Borsig en de PaK 41 van Krupp. Het waren twee vrij krachtige wapens. De PaK 40 was in feite een verbeterde versie van de PaK 38. De PaK 41 was een stuk geavanceerder. Het ontwerp van Krupp was een van de eerste wapens met een loop die van binnen vanaf de kamer naar de vuurmond taps toeliep. De druk achter de *Pzgr Patr41 (HK)* wolfraam kogel liep op naarmate hij dichterbij de vuurmond kwam, waardoor hij uiteindelijk met een mondingssnelheid van 1125 m/s werd afgeschoten.

De granaat bestond uit een lichte, aërodynamische punt met daarachter een hardmetalen wolfraam kogel. De kogel zat in een huls met randen in het midden en aan de onderkant. Naarmate de granaat hoger in de loop kwam, werden de randen samengedrukt. Het effect van dit geavanceerde nieuwe wapen was opmerkelijk: de PaK 41 kon een pantser van 145 mm dik vanaf een afstand van 1000 meter doorboren. Gelukkig voor de geallieerden was er een tekort aan wolfraam in Duitsland. Een ander probleem was de slijtage van de loop: door de hoge druk moest hij na 500 salvo's vervangen worden. Uiteindelijk werden er slechts 150 PaK 41's gebouwd.

De Duitsers experimenteerden tijdens de oorlog met nog twee wapens van dit type. De kleine sPz B

"De Pak 43 was een crime in de modder. We hadden maar één regel in de natte lente: zorg dat je je niet hoeft te verplaatsen! Stel je kanon zo op dat het elke aanval van het Rode Leger aankan!"

Obersturmbannführer Gunther Windlisch
SS-divisie Das Reich

Antitankkanonnen en luchtdoelkanonnen hebben een aantal gemeenschappelijke kenmerken - ze zijn allemaal ontworpen om projectielen met hoge snelheid over een vlak traject af te vuren. Een luchtdoelkanon met de juiste pantserdoorborende munitie is een zeer effectief wapen tegen tanks.Bij het uitbreken van de oorlog was de klassieke 'Acht-Acht', de Duitse FlaK 18, het enige luchtdoelkanon dat werd uitgerust voor de strijd tegen tanks.

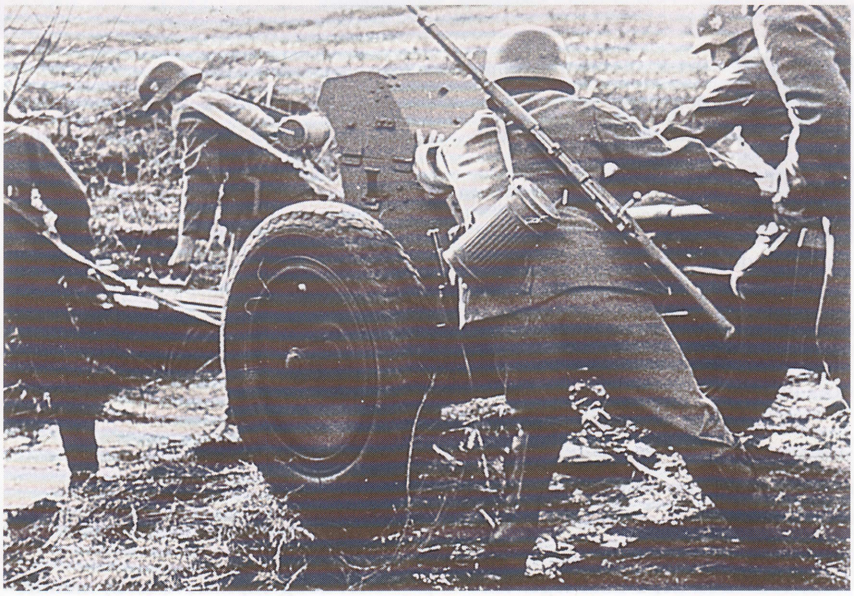

Aan het begin van de oorlog was de 37-mm PaK 35 het standaard antitankkanon van de Duitsers. Dit lichte en handzame wapen dat in de jaren 20 ontworpen was, bleek in 1940 niet meer geschikt voor de dikke bepantsering van de Britse en Franse infanterietanks.

De gevreesde 'Acht-Acht'

Rechts:
Hoewel er ook echte antitankversies van bestonden, werd de luchtafweerversie van de '88' tot aan het eind van de oorlog tegen tanks ingezet.

OM de Duitse troepen te beschermen werden er 'Acht-Achts' naar Spanje gestuurd die daar tegen tanks ingezet werden. De FlaK 18 bleek een verwoestend effect te hebben op de lichte pantservoertuigen van die tijd. Als gevolg daarvan werd pantserdoorborende munitie een standaard onderdeel van de uitrusting van alle Duitse FlaK-batterijen. Dit zou van groot nut zijn tijdens de beginjaren van de Tweede Wereldoorlog, toen het 88-mm luchtdoelkanon het enige wapen was dat zonder problemen zwaar gepantserde tanks als de Britse Matilda, de Franse Char B en de Russische KV-1 kon afstoppen. Het Flugabwehrkanone 18, of FlaK 18, werd opgevolgd door de verbeterde FlaK 36, 37 en 41. De laatste was vrijwel helemaal volgens een nieuw ontwerp gebouwd. Hoe nuttig de luchtdoelkanonnen ook waren, ze waren verre van perfect als antitankgeschut omdat ze erg groot en moeilijk te camoufleren waren en het veel tijd kostte om ze in gebruik te nemen. De Acht-Acht kon bij noodgevallen vanaf het mobiele onderstel afgevuurd worden, maar voor maximale accuratesse moest men hem op een platform laten zakken. Dit kostte veel tijd. De eerste pure antitankversie werd eind 1943 in gebruik genomen. De PaK 43/41 had de loop en de loopkamer van de FlaK 41, maar was aangepast voor antitankdoeleinden en vuurde een nieuw type munitie af. Deze antitankkanonnen waren op het onderstel van een 10,5-cm, lichte houwitser geplaatst dat voorzien was van de wielen van een middelzware 15-cm houwitser. Met een gewicht van bijna vijf ton was hij bijna onhandelbaar. De bemanning noemde het kanon de *Scheunentor* of 'schuurdeur'. Het profiel van dit kanon was wel lager dan dat van de luchtafweerversies. Qua power deed de PaK niet onder voor de FlaK. Hij werd zowel aan het Oost- als het Westfront ingezet. De 88-mm PaK 43 die vrijwel tegelijk in dienst werd genomen, was minder mobiel dan de PaK 43/41. Hij was op een gemodificeerde versie van het FlaK-onderstel gemonteerd en moest van de wielen gehaald worden voor extra nauwkeurigheid. Het kanon had dan wel een erg laag profiel: als het ingegraven was, was het slechts 1,5 meter hoog. Het bleek uiteindelijk een van de beste antitankwapens van de hele oorlog te zijn, dat alle geallieerde tanks vanaf een afstand van maar liefst 2 kilometer kon uitschakelen.

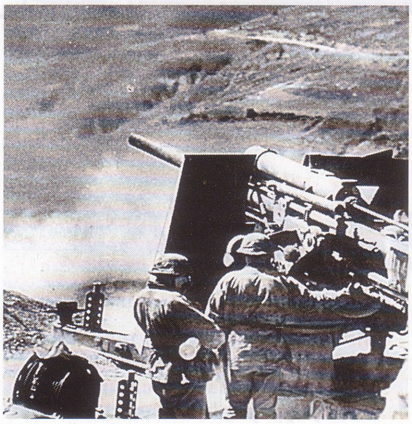

Boven:
Het 88-mm luchtdoelkanon (FlaK) was een van de wapens die het meest gevreesd werden door de Britse en Amerikaanse troepen in Noord-Afrika en Italië.

41 die in 1942 in gebruik werd genomen, werd door het Duitse leger gezien als een zwaar antitankgeweer in plaats van een kanon. Hij vuurde een kogel van 28 mm af door een loop die taps toeliep van 28 mm in de kamer tot 20 mm bij de mond waardoor hij een mondingssnelheid bereikte van 1402 m/s en een maximumbereik van 1000 meter. De versie die door parachutisten gebruikt werd, de sPzB 41 *le Feldlafette* 41, woog slechts 118 kg als hij volledig opgebouwd was, maar kon evenals de standaardversie een pantser van 50 mm in een hoek van 30° op 500 meter doorboren. De 42-mm PaK 41 leek wel wat op de PaK 35/36, maar dan met een langere loop. Deze loop liep aan de binnenkant echter taps toe van 42 mm naar 28 mm. Hij had een maximumbereik van 1000 meter en kon een pantser van 70 mm dik in een hoek van 30° vanaf 500 meter doorboren en een van 50 mm vanaf 1000 meter. Hij werd niet zoveel gebruikt, maar er zijn bewijzen dat hij in 1942-43 aan bepaalde divisies parachutisten verstrekt is.

In 1944 ontwikkelde Rheinmetall de 80-mm PaW 600, een voorlader die een holle, raketvormige granaat van 2,7 kg afvuurde. Dit was een zeer geavanceerd concept, maar hoewel het kanon een pantser van 140 mm in 30° vanaf 750 meter kon doorboren, kon het buiten dat bereik weinig uitrichten. Gezien hun impact op het slagveld verdienen de 88-mm kanonnen speciale aandacht in elke beschrijving van de Duitse antitankwapens. De oorspronkelijke 8,8-cm FlaK 18 Flugabwehrkanone die door de Amerikanen en Britten de 'Eighty Eight' en door de Duitsers *Acht-Acht* genoemd werden, waren oorspronkelijk in 1931 in Zweden ontwikkeld. Technici van Krupp werkten daar in het geheim met de mensen van Bofors samen om onder de bepalingen van het Verdrag van Versailles uit te komen.

EEN DODELIJKE FAMILIE

Naast zijn oorspronkelijke rol als luchtdoelkanon diende de 'Acht-Acht' als basis voor een hele serie

SPECIFICATIES
FlaK 18/41
De eerste versies hadden een mondingssnelheid van 795 meter per seconde met pantserdoorborende munitie en een maximaal horizontaal bereik van 14.813 meter. Met de FlaK 41 nam de mondingssnelheid toe tot 1000 m/s en werd het bereik 19.730 meter.

Links:
Het succes van de Acht-Acht was te danken aan de hoge snelheid van de granaten. Zelfs met hoog-explosieve granaten kon dit wapen de meeste geallieerde tanks beschadigen; met pantserdoorborende kogels was het helemaal dodelijk. Vreemd genoeg waren de Duitsers de enige die hun zware luchtdoelkanonnen tegen doelen op de grond inzetten.

Behalve de extra rem op de mond had de PaK 43 dezelfde loop als de FlaK waarvan hij was afgeleid, alleen was het loopkamermechanisme flink versimpeld.

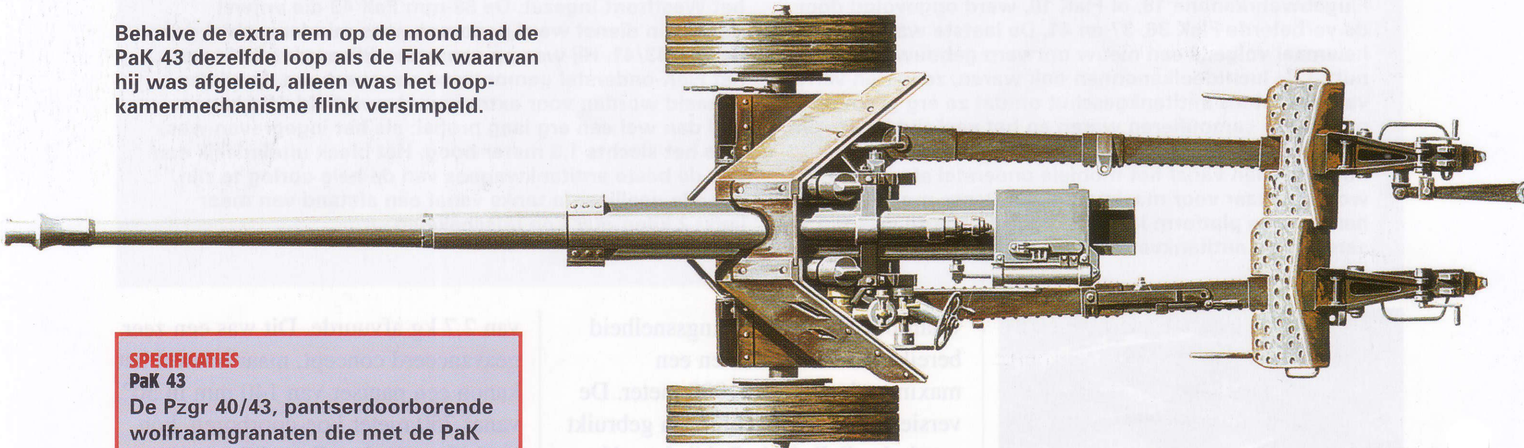

SPECIFICATIES
PaK 43
De Pzgr 40/43, pantserdoorborende wolfraamgranaten die met de PaK 43 werden afgevuurd hadden een mondingssnelheid van 1130 m/s, waardoor met hoog-explosieve (HE) munitie een bereik van 17500 meter mogelijk werd. Met pantserdoorborende munitie kon hij een pantser van 182 mm dik met een hoek van 30° vanaf 500 meter doorboren en een pantser van 136 mm vanaf 2000 meter.

88-mm PaK 43/41

Met zijn gewicht van 5 ton was de PaK 43/41 lastig te hanteren, vandaar de bijnaam 'schuurdeur'. Als hij op zijn plaats stond, was het echter een machtig wapen.

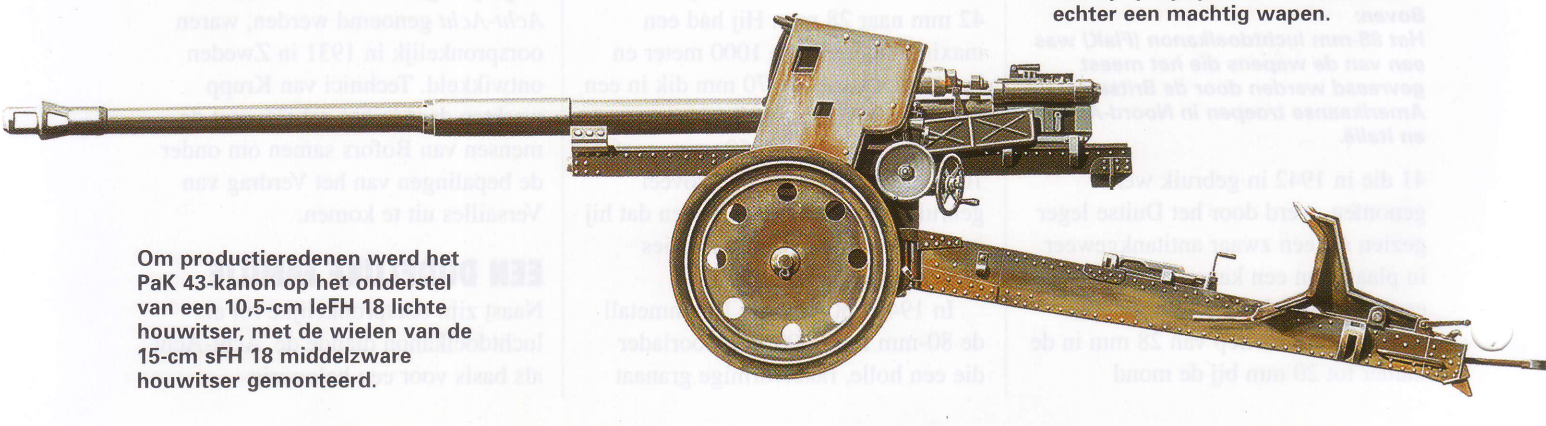

Om productieredenen werd het PaK 43-kanon op het onderstel van een 10,5-cm leFH 18 lichte houwitser, met de wielen van de 15-cm sFH 18 middelzware houwitser gemonteerd.

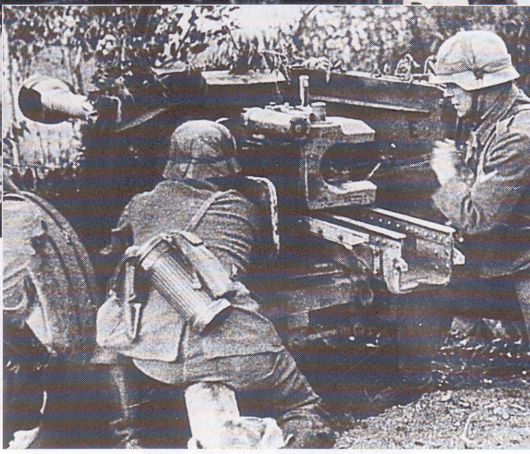

Hierboven:
Toulon, 1944. Franse verzetsstrijders bestuderen een 75-mm PaK 40 die ze hebben buitgemaakt. De PaK 40 was een van de effectiefste antitankkanonnen van de oorlog en werd vanaf zijn introductie eind 1941 aan alle fronten gebruikt.

Rechts:
Hoe lager het antitankgeschut boven de grond uitkwam, hoe moeilijker het waar te nemen was. Ze waren vooral dodelijk in hinderlagen, waarbij een groot aantal van deze kanonnen het terrein bestreken waar de vijand naartoe werd gelokt.

tankgeschut en antitankwapens.

Naarmate de oorlog langer duurde, werden deze superieure wapens met steeds uitdagendere doelen geconfronteerd. De krachtige Russische tanks, zoals de Josef Stalin (IS) 1 en 2, hadden grotere kanonnen en een veel dikker pantser dan de T-34. Er was dus ook een zwaarder kanon nodig om ze te verslaan en in 1943 startten Krupp en Rheinmetall met de ontwikkeling van een kanon dat als artilleriestuk en als antitankwapen kon worden ingezet. De PaK 44 werd vlak voor het einde van de oorlog geïntroduceerd. Er werden vijftig stuks van gemaakt. Deze werden gemonteerd op een geïmproviseerd onderstel, afkomstig van een Frans 155-mm kanon. De Pzgr 43-granaten die met de PaK 44 werden afgevuurd hadden een mondingssnelheid van 1000 m/s en konden op een afstand van 1000 meter een 230-mm dik pantser in een hoek van 30° doorboren.

Door pure noodzaak gedwongen, ontwikkelden de Duitse technici aan het eind van de oorlog een aantal vooruitstrevende nieuwe artillerietoepassingen. Ze ontwierpen automatische laders voor 75- en 88-mm kanonnen en experimenteerden met infrarood vizieren waardoor de kanonnen ook 's nachts gebruikt konden worden. Ook ging men nu over op het gebruik van staal en kunststof voor de granaathulzen om koper uit te sparen.

Tijdens hun campagne in Europa en Rusland had het Duitse leger grote hoeveelheden kanonnen en voertuigen buitgemaakt. Toen de oorlog zich tegen de Duitsers keerde, werd ook dit materieel tegen de vijand gebruikt. Onder de buitgemaakte wapens bevonden zich Russische M 1936 en M 1939 76,2-mm kanonnen die van de Duitsers de bijnaam 'Ratsch Bum' kregen vanwege hun aparte geluid.

KANONNEN VAN SKODA

De Duitsers zetten ook het in Tsjechië gebouwde 47-mm Skoda antitankkanon in dat na de annexatie van 1939 tot hun beschikking was gekomen. De aanduiding voor dit kanon was de 4,7-cm PaK 36 (t). Als hij helemaal opgebouwd was, woog hij 400 kg. Hij kon pantserdoorborende kogels met een gewicht van 1,45 kg met een mondingssnelheid van 900 m/s afvuren die op een afstand van 500 meter een pantser van 51 mm dik konden doorboren. Een ander buitenlands kanon was van Oostenrijkse afkomst en werd op de Polen en de Nederlanders buitgemaakt: de 47-mm Bohler AT. In Duitse dienst werd hij aangeduid als de 4,7-cm PaK (Bohler). Hij werd aan de bergdivisies verstrekt.

INFANTERIEWAPENS

De Duitse infanterie startte de oorlog met twee 7,92-mm antitankgeweren, de PzB 38 en PzB 39, maar zelfs in combinatie met de 20-mm PzB 41 richtten ze weinig uit tegen het dikke pantser van modernere tanks. Er was zelfs een klein voorgevormd projectiel dat men met een Walther 27-mm alarmpistool kon afvuren, maar dit

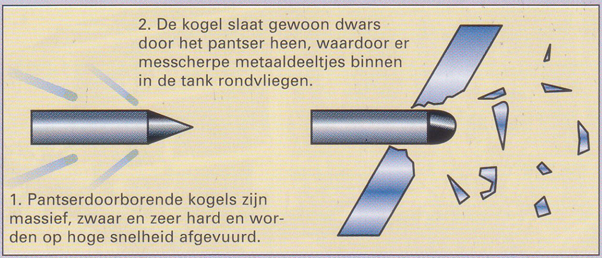

Doorboren: Pantserdoorborende kogels zijn eigenlijk gewoon kanonskogels: massieve stukken metaal die dankzij hun kinetische energie een doel doorboren. Hoe sneller en harder het projectiel, hoe effectiever.

Doorbranden: Het effect draait hier om een straal gesmolten metaal die door het pantser heen brandt. De doordringing is beter bij een breder projectiel met een grotere explosieve lading en lege ruimte.

Pantsers doorboren

HET effect van antitankgeschut is afhankelijk van de snelheid waarmee de kogels of granaten afgevuurd worden. Voor de oorlog waren de pantserdoorborende kogels niet meer dan een massief stuk hard staal, dat door de kinetische energie door een pantser heen sloeg. Hoe hoger de snelheid en hoe zwaarder de kogel, hoe meer millimeters pantser hij kon doordringen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden er hardere metalen met een groter soortelijk gewicht gebruikt. Vooral wolfraam bleek zeer effectief. Na verloop van tijd ontstond er in Duitsland een tekort aan wolfraam. Stalen kogels waren veel lichter en minder effectief. Daarom begonnen de technici naar alternatieven te zoeken. Het meest veelbelovend was een hol, voorgevormd projectiel met een explosieve lading, een soort granaat. Hierbij werd het Munro-principe toegepast, waarbij een explosieve lading boven een holle metalen kegel tot ontploffing werd gebracht. Doordat de kegel kapotging, ontstond er een straal zeer heet gas en gesmolten metaal. Dit brandde door het pantser heen. In tegenstelling tot gewone kogels moesten deze nieuwe projectielen het doel met zo weinig mogelijk effect raken en daarom werden ze vooral afgeschoten met langzamere raketwapens.

De Panzerfaust werd door de Duitsers veel gebruikt als antitankwapen.

werd ervaren als een zeer onnauwkeurig en ineffectief wapen.

In 1942 kreeg de Duitse artillerie de Panzerfaust: een wapen dat ontworpen was door Dr Heinrich Langweiller bij Hugo Schneider AG en dat ingezet werd tegen tanks en pantservoertuigen. Langweiller verbeterde het ontwerp. Oorspronkelijk had het een effectief bereik van niet meer dan 30 meter. Aan het eind van de oorlog kon men met de Panzerfaust 100 een tank op 100 meter uitschakelen. De Panzerfaust 30 kon een pantser van 140 mm dat was aangebracht in een hoek van 30° doorboren. Latere versies van 15 cm konden een pantser van 200 mm doorboren op een bereik van 80 meter. De grootste angst voor veel Russische en geallieerde tankbemanningen was de vastberaden Duitse infanterist die bewapend met zijn Panzerfaust in een gebouw of in de bosjes naast de weg verborgen zat. De Duitsers beloonden deze koelbloedigheid met speciale onderscheidingen.

PANZERSCHRECK

In 1942 maakten de Duitsers in Noord-Afrika Amerikaanse bazooka's buit: een antitankwapen waarmee vanaf de schouder een raket werd afgevuurd. Op basis hiervan wisten Duitse technici de 8,8-cm *Raketen Panzerbuchse* 54 te bouwen. Dit wapen vuurde een met vinnen gestabiliseerde raket af over een effectief bereik van 120 meter. De explosieve kop van deze raket woog 0,66 kg en kon een pantser van 100 mm doorboren. De Duitse propagandamachine noemde het wapen de *Panzerschreck*, de 'pantsernachtmerrie'. De soldaten die het wapen gebruikten, gaven er natuurlijk hun eigen naam aan: *Ofenrohr* of 'kachelpijp'. De lanceerbuis woog ondanks zijn lengte van 1,64 meter slechts 9,18 kg en was daarom ideaal voor de jacht op tanks.

'NEERLANDS TROTS'?

Ondanks de effectiviteit en het slimme ontwerp van het wapen was er een schutter met stalen zenuwen voor nodig die lang genoeg durfde te wachten totdat een tank binnen vuurbereik was. Op 13 februari 1943 schakelde een 20-jarige Nederlander tijdens een aanval in de buurt van het Ilmen-meer eigenhandig 13 Russische tanks uit met de PaK 97/38 van Franse makelij. Gerardus Mooyman, vrijwilliger bij het *Waffen-SS Freiwilligen- Legion Niederland*, werd de eerste niet-Duitser die met het felbegeerde Ritterkreuz van het IJzeren Kruis werd onderscheiden.

Gerardus was echter wel zo eerlijk om toe te geven dat hij minder goed gemotiveerd was en dat hij eigenlijk in een bunker had zitten mokken toen de Russische troepen aanvielen. Een Duitse officier die aan het Nederlandse legioen verbonden was, sleepte hem aan zijn oren de bunker uit en de getergde Nederlander koelde zijn woede op de naderende Russische pantsers.

NAZI PORSELEIN

De SS had een uitgebreide industrieel complex, maar een vreemde eend in de bijt was toch wel de porseleinfabriek van de SS bij Dachau.

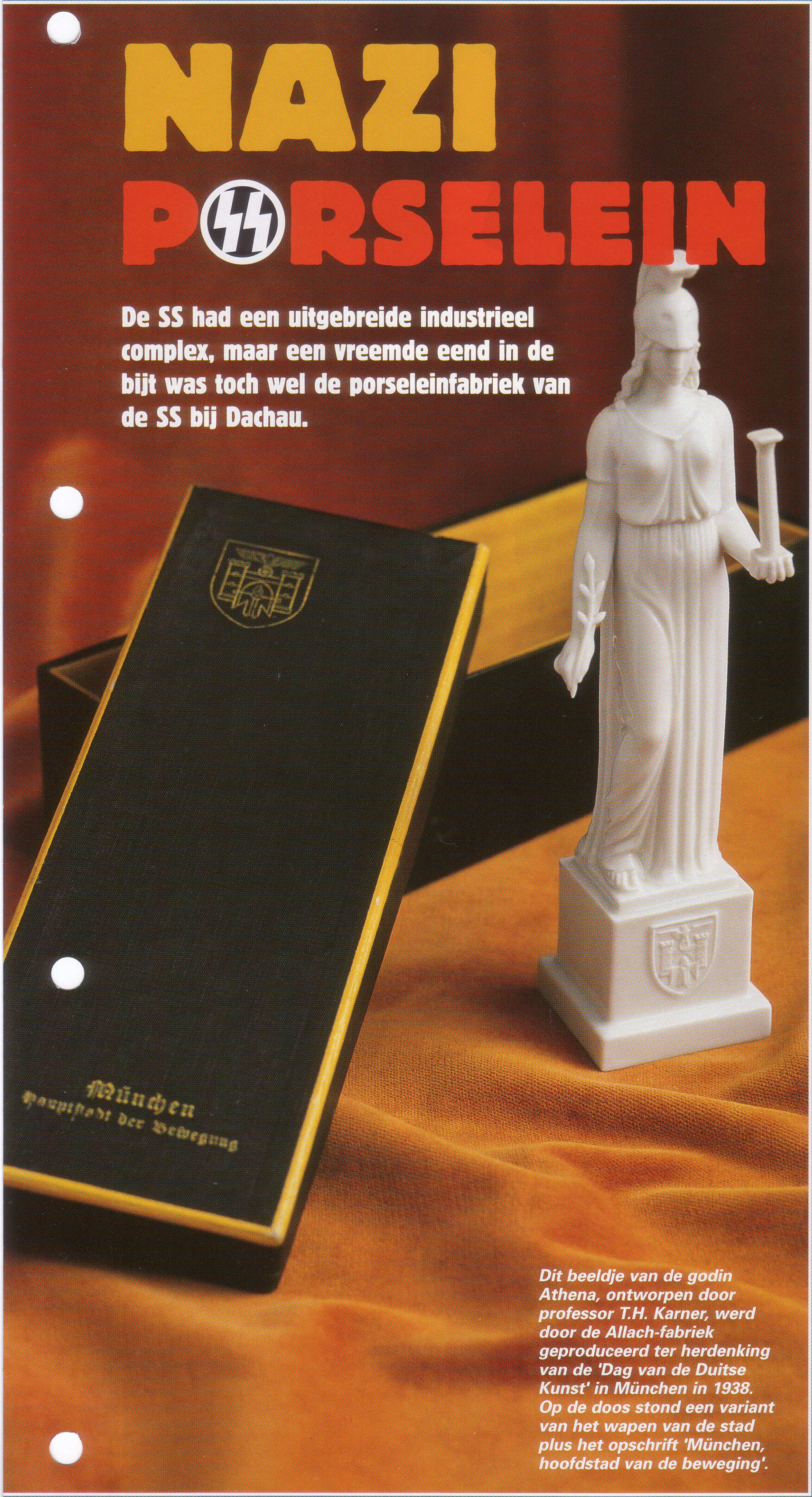

Dit beeldje van de godin Athena, ontworpen door professor T.H. Karner, werd door de Allach-fabriek geproduceerd ter herdenking van de 'Dag van de Duitse Kunst' in München in 1938. Op de doos stond een variant van het wapen van de stad plus het opschrift 'München, hoofdstad van de beweging'.

DUITSE kunstenaars en vaklieden hebben zich altijd onderscheiden door de kwaliteit van hun porselein. Namen als Meissen en Nymphenburg waren wereldberoemd. Ten tijde van het Derde Rijk voegde zich hierbij een nieuwe fabrikant: SS-Porzelan Allach, aan de rand van München.

De Allach-fabriek werd in 1933 gestart op initiatief van Reichsführer SS Heinrich Himmler. Deze fabriek was in eerste instantie particulier bezit, maar werd als een van de eerste industriële ondernemingen overgenomen door de SS toen het 'Zwarte Korps' zijn economische belangen begonnen uit te bouwen. In tegenstelling tot andere SS-bedrijven kwam deze fabriek niet onder de WVHA, het economische hoofdkantoor van de SS, maar bleef hij onder het beheer van Himmlers eigen bureau, de *Persönlicher Stab, Reichsführer SS*.

Dankzij de financiële steun van de SS kon de Allach-fabriek enkele van de beste vaklieden van die tijd wegkopen van gevestigde firma's als Rosenthal en Meissen.

ARBEIDERS UIT DACHAU

Later, tijdens de oorlog, kon het bedrijf gebruikmaken van de goedkope dwangarbeiders van het nabijgelegen Dachau voor het zware handwerk. Dit viel echter niet te vergelijken met de manier waarop de zwaardmakerij van de SS, die binnen het kamp Dachau lag, met de dwangarbeiders omging.

Allach produceerde een groot aantal nazi-artikelen, maar het was lang niet de enige porseleinfabriek die dergelijke voorwerpen maakte. Gedenkbordjes, bekers en beeldjes werden door alle grote fabrikanten in enorme hoeveelheden aan het grote publiek verkocht.

Hierboven:
SS-Porzelan Allach produceerde een groot aantal dierenfiguren. Vooral honden waren hun specialiteit. Maar ze vereeuwigden ook andere dieren: deze beer is ontleend aan het dier op het wapen van de stad Berlijn. Dergelijke producten werden via porseleinwinkels aan het grote publiek verkocht.

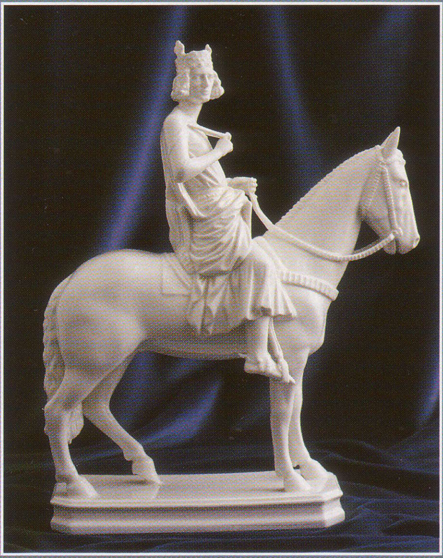

Hierboven:
Vanwege Himmlers persoonlijke interesse in Duitse en Germaanse geschiedenis maakten de meeste grote porseleinfabrieken folkloristische figuren. Dit beeldje, gemaakt door de toonaangevende firma Rosenthal in de jaren 30, toont een traditionele historische figuur: de Bamberg Reiter. Dergelijke historische beeldjes waren erg gewild in de beginjaren van het Derde Rijk.

Deze schermer is door de beeldhouwer Ottmar Obermeier ontworpen. Dit is een van de weinige stukken van Allach van 'biscuit' (ongeglazuurd porselein). In 1941 maakte een kunstschilder in Praag een portret van Reinhard Heydrich met een van deze beeldjes op de achtergrond, als verwijzing naar het feit dat de SD-leider in deze sport geïnteresseerd was.

Boven:
Een kandelaar die door Carl Diebitsch ontworpen is voor de Allach-fabriek. Het motief van de zonnerune die erin verwerkt is, typeert de huishoudelijke producten die bij Allach gemaakt werden.

Hieronder:
Een schaal die Allach maakte voor de gasten van de Reichsführer voor de Reichsparteitag van 1937. Deze schalen werden vaak met appels gevuld: in de heidense rituelen die door de SS ingevoerd waren, speelde de zon een grote rol. Rode appels symboliseerden de zon.

Hierboven:
Een vaas gemaakt door de oude Beierse firma Nymphenburg. Deze vaas werd gemaakt om te herdenken dat de steden Pasing, Grosshadern en Feldmoching bij München gevoegd werden.

Hieronder:
Een porseleinen gedenkbord dat Allach maakte voor het heidense Julfest dat de SS in plaats van Kerst vierde. Dit bord, dat eind 1943 gemaakt werd, is van een hoge kwaliteit. Vooral de adelaar in het midden getuigt van vakmanschap.

Boven:
Een bord dat Meissen in een gelimiteerde oplage maakte voor leden van de Luftwaffe die betrokken waren bij de opmars naar Moskou in 1941. Deze borden werden vóór het bakken met de hand beschilderd.

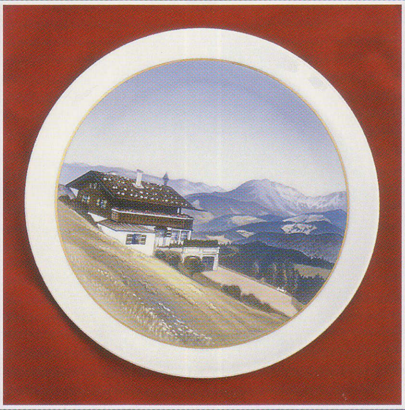

Boven:
Een handgeschilderd bord dat Rosenthal in een gelimiteerde oplage maakte, toont Hitlers Berghof op de Obersalzberg bij Berchtesgaden. Deze borden werden vóór 1933 gemaakt. Zo zag het huis eruit voordat het eind jaren 30 verbouwd werd.

Boven:
Een gedenkbord van de bekende firma Villeroy & Boch. Het toont het Bruine Huis, het hoofdkwartier van de NSDAP in München, met het wapen van de stad München.

HERDENKINGSARTIKELEN

Vanaf het eerste moment dat er hoogwaardig porselein in Europa gemaakt werd, is het even vaak voor gedenkartikelen als voor gebruiksservies toegepast. Vanaf de 19e eeuw zijn er herdenkingsartikelen uit porselein gemaakt voor belangrijke gebeurtenissen. Met de opkomst van het toerisme in de 20e eeuw, ontstond er een nieuwe markt: die van de souvenirs.

In het Derde Rijk werden er vele van dergelijke souvenirs gemaakt. De meeste daarvan werden puur ter decoratie aan gewone burgers verkocht. Ook was er een levendige handel in souvenirs op de grote partijbijeenkomsten in Neurenberg. Daarnaast waren er nog de specifieke partijstukken. Meestal waren die wat archaïsch van vorm om de band tussen de nazi-organisaties en de oude Germaanse tradities te benadrukken.

Boven:
Een erebeker van de Luftwaffe die door Reichsmarschall Hermann Goering aan de Stuka-piloot Leutnant Hernert Eichblatt gegeven werd. Dergelijke bekers werden uitgereikt voor uitzonderlijke moed tijdens luchtgevechten.

Boven:
Een in serie geproduceerd propagandastuk uit het begin van de jaren 30. Dit toont een Beierse SA-man en de partijleus "Deutschland Erwache".

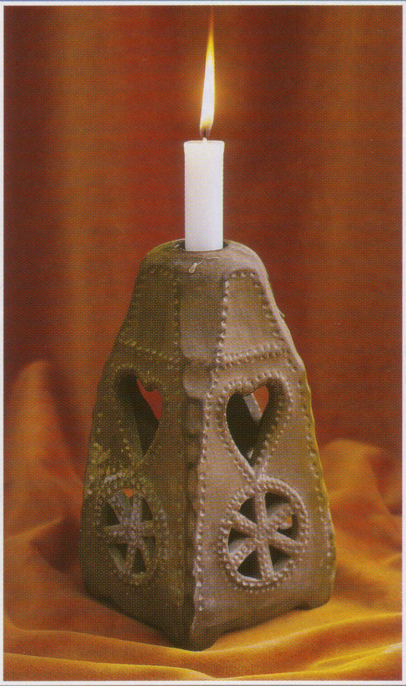

Boven:
Een aardewerk Julleuchter. Het ontwerp van deze Julleuchter was gebaseerd op oude potten. Ze werden door Reichsführer Heinrich Himmler ter gelegenheid van het Julfest aan geselecteerde SS'ers gegeven.

German-American Bund

De grootste pro-nazi-organisatie die in de jaren 30 in de VS opgericht werd. Deze bond, die oorspronkelijk de Friends of New Germany heette, werd in 1935 omgedoopt tot de German-American Bund. Onder leiding van Fritz Kuhn organiseerde de bond kampen voor leden en hun kinderen in New Jersey en werden er grote bijeenkomsten gehouden in Madison Square Garden in New York, gemodelleerd naar de partijdagen in Neurenberg. Hoewel Hitler voorstander was van de oprichting van dergelijke fascistische organisaties, verleende hij geen actieve steun aan de Bund. De Steuben Society, een conservatieve Duits-Amerikaanse groep, had hem er namelijk voor gewaarschuwd dat de publieke opinie in Amerika niet gunstig gezind was ten opzichte van openlijk fascistische groepen. Na protesten van de Amerikaanse ambassadeur in Berlijn trok de Führer zijn handen officieel van Kuhns organisatie af. Nadat de Duitsers in 1941 de oorlog verklaarden aan de VS, werden de leden van de Bund opgepakt en werd de Bund ontbonden.

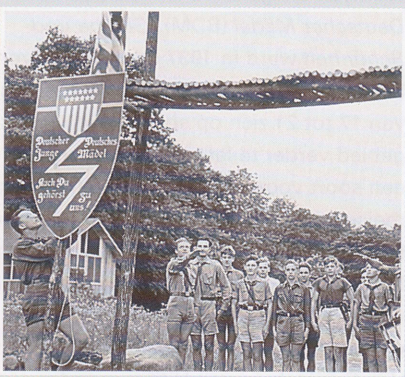

Boven:
Jonge Bund-leden op appèl in een kamp in New Jersey.

Gestapo

De *Geheime Staatspolizei* was algemeen bekend - en berucht - onder het acroniem Gestapo. Deze dienst had als taak politieke tegenstanders en dissidenten in Duitsland en verzetsbewegingen in de bezette landen op te sporen en uit de weg te ruimen. De Gestapo kwam voort uit de tijd dat Hermann Goering minister-president was van de Pruisische staat. Hij bouwde Departement 1A (politieke activiteiten) van de Pruisische Staatspolitie onder leiding van Rudolf Diels om tot het *Geheimes Polizei Amt*. Toen Pruisen in 1934 in het Reich werd opgenomen, werd de Gestapo een nationale organisatie. Diels werd vervangen door Heinrich Müller en de organisatie kwam onder het gezag van Heinrich Himmler en de SS te staan. In 1936 was de Gestapo al een grote organisatie en was het hoofdkantoor aan de Prinz Albrechtstrasse 8 in Berlijn uitgegroeid tot het middelpunt van een uitgebreid netwerk van beambten, informanten en agenten. In oktober 1939 werd de Gestapo opgenomen in Heydrichs veiligheidsapparaat, als Amt IV van de RSHA. Een aantal leden van de Gestapo die in Neurenberg terechtstonden op verdenking van deelname aan een criminele organisatie wisten hun straf te ontlopen door te verklaren dat ze gewoon hun werk hadden gedaan als politieagent.

Zie ook Hitlers Handlangers
Nummer 2: Reinhard Heydrich
Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 3: Gestapo

Boven:
Hermann Goering richtte de Gestapo op, maar moest deze organisatie aan zijn partijrivaal Heinrich Himmler overlaten toen de Reichsführer hoofd werd van alle Duitse politieorganisaties.

Gillars, Mildred (1901 - 1988)

'Axis Sally'. Mildred Gillars studeerde muziek aan Wesleyan College in Ohio, Amerika, waar ze in 1920 de plaatselijke bevolking schokte door als eerste vrouw een broek te gaan dragen. In het kader van haar studie verhuisde zij naar Duitsland. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verzorgde zij voor de nazi's via de radio propaganda gericht op de geallieerde soldaten. Deze waren gecharmeerd van haar talenten op het gebied van jazz en populaire muziek, maar namen haar propaganda niet echt serieus. Zij werd in 1945 veroordeeld tot 12 jaar in een Amerikaanse gevangenis en trad daarna toe tot een klooster waar ze als lerares werkte.

Rechts:
Mildred Gillars had een verhouding met een ambtenaar van het Duitse Ministerie van Buitenlandse Zaken die haar vroeg om voor de nazi's te werken. In 1942 zond zij vanuit Tunis nazi-propaganda uit, gericht op de geallieerde troepen in Noord-Afrika. Van hen kreeg ze haar bijnaam 'Axis Sally'.

Glaube und Schönheit

'Geloof en schoonheid' was de naam van een vrijwillige organisatie voor jonge vrouwen die gelieerd was aan de *Bund Deutscher Mädel* (BDM). *Glaube und Schönheit* werd in 1937 door Baldur von Schirach opgericht met als doel meisjes van 17 tot 21 zich op spiritueel en fysiek gebied verder te laten ontwikkelen. Het was een soort voorbereiding op het huwelijk. De meisjes leerden o.a. hoe zij zich moesten kleden en het huishouden moesten doen. In het handboek van *Glaube und Schönheit* voor 1943 staan o.a. recepten, de geboortedata van nazi-helden en foto's van Von Schirach en van Hitlers moeder.

Rechts:
Zoals bij alle andere jeugdorganisaties van de nazi's, waren bij de BDM gezondheid en sport nauw met elkaar verbonden. Bij Glaube und Schönheit kregen de meisjes echter ook training in huishoudelijke karweitjes.

Gleichschaltung

Gleichschaltung was het programma van 'gelijkschakeling van de politieke wil'. Men wilde hiermee de Duitse regering en maatschappij volledig op een nazi-leest schoeien. Aan het eind van 1933 waren er in het kader van de *Gleichschaltung* al diverse nieuwe sociale en staatsinstellingen onder nazi-leiding opgericht. Als onderdeel van het programma werden de onafhankelijke vakbonden opgeheven en werd het Nazi Arbeitsfront opgericht. In juni en juli werden er zeven politieke partijen opgeheven. Het belangrijkste element van de *Gleichschaltung* was waarschijnlijk de Ermächtigungsgesetz waarmee Hitler zichzelf op 22 maart 1933 als rijkskanselier voor een periode van vier jaar speciale bevoegdheden toekende. Deze wet werd in 1937 met nog eens vier jaar verlengd.

Gleiwitz

De aanval op een radiostation aan de Duits-Poolse grens die om 7.30 uur op 31 augustus 1939 plaatsvond. De overval, die toegeschreven werd aan 'Poolse troepen', was voor Hitler een excuus om Polen binnen te vallen. De overval was in scène gezet door Reinhard Heydrich en werd uitgevoerd door SS-commando's in Poolse uniformen, onder leiding van een van Heydrichs specialisten, Alfred Helmut Naujocks. Ze sloegen het personeel van het radiostation in elkaar, zonden een korte boodschap uit waarin Polen werd opgeroepen Duitsland aan te vallen en vluchtten weer. Daarbij lieten ze het lichaam van een 'Poolse soldaat' als bewijs achter. Dit was echter het lijk van een gevangene uit een concentratiekamp die voor dit doel geselecteerd was en ter plekke door de overvallers doodgeschoten werd.

Rechts:
Gleiwitz, tegenwoordig Gliwice in Polen, was in 1939 een Duits grensstadje. Heydrich gaf Naujocks op 10 augustus instructies om het radiostation in het stadje te overvallen. Hij voegde eraan toe dat Duitsland binnen een paar dagen met Polen in oorlog zou zijn.

Zie ook Hitlers Veldslagen
Nummer 1: Blitzkrieg in Polen

Globocnik, Odilo (1900 - 1945)

Odilo Globocnik was een van de eerste Oostenrijkse leden van de nazi-partij. Deze bouwvakker was in 1933 naar Duitsland gevlucht nadat hij een juwelier vermoord had. Na de Anschluss in 1938 werd hij tot Gauleiter van Wenen benoemd, maar hij kwam een jaar later alweer in de problemen toen hij ontslagen werd vanwege het speculeren met valuta. Na het uitbreken van de oorlog ging het weer bergopwaarts met zijn carrière, zij het dit maal binnen de SS. Als SS-*Brigadeführer* was hij politiecommandant in Lublin, waar Himmler hem in 1941 de leiding gaf over 'Operation Reinhardt' voor de uitroeiing van de Poolse joden. Globocnik was verantwoordelijk voor de oprichting van de vernietigingskampen Belzec, Maidanek, Sobibor en Treblinka. Nadat hij in mei 1945 door de geallieerden in Oostenrijk aangehouden werd, pleegde hij zelfmoord.

Zie ook De Holocaust
Nummer 7: Concentratiekampen

Boven:
Globocnik had Kroatische voorouders. In zijn rol als hoofd van de vernietigingskampen in Polen, wist hij de volkerenmoord op de Poolse joden op gruwelijk effectieve wijze te organiseren.

Goebbels, Paul Joseph (1897 – 1945)

Joseph Goebbels, de intellectueel en de propaganda-expert van de nazi-partij, was een telg uit een vroom katholiek gezin uit het Rijnland. Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak, werd hij vanwege zijn geringe lengte en het feit dat hij mank liep niet toegelaten tot het leger. Goebbels was erg intelligent en studeerde in 1921 af aan de universiteit van Heidelberg.

Goebbels werkte als journalist voordat hij bij de nazi-partij terechtkwam. Hoewel hij oorspronkelijk tegen Hitler was, werd hij in 1926 na zijn benoeming tot Gauleiter van Berlijn een trouwe volgeling van de Führer. In 1928 maakte hij zijn opwachting in de Reichstag. Hij had Amerikaanse journalistiek en reclametechnieken gestudeerd en paste deze zeer effectief toe om de partij te promoten. Toen Hitler in 1933 aan de macht kwam, werd Goebbels benoemd tot *Reichsminister für Volkserklärung und Propaganda*. Joseph Goebbels was een vlot en krachtig redenaar en na de rampzalig verlopen slag bij Stalingrad deed hij zijn best om het moreel in het land weer op te vijzelen. In 1944 zorgden zijn organisatietalenten samen met die van Albert Speer ervoor dat Duitsland voldoende manschappen en wapens had om het Ardennen-offensief te starten. Hij was zeer loyaal aan Hitler en bleef tot het einde toe bij hem in de bunker in Berlijn. Na Hitlers dood vergiftigde hij zijn kinderen en pleegde hij samen met zijn vrouw zelfmoord.

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 15: Propaganda
Zie ook Hitlers Handlangers
Nummer 5: Joseph Goebbels

Rechts:
Joseph Goebbels was een van de weinige nazi-leiders die zich nog in het openbaar vertoonde toen duidelijk werd dat Duitsland de oorlog ging verliezen.

Goerdeler, Carl Friedrich (1884 – 1945)

Jurist en voormalig burgemeester van Leipzig. Was economisch adviseur van de regering toen de nazi's aan de macht kwamen. Hij trad in 1935 af. Goerdeler was zijdelings betrokken bij de samenzwering tegen Hitler in juli 1944 - hij zou rijkskanselier worden in de interimregering die de samenzweerders wilden instellen. Goerdeler was een man van idealen. Toch hoopte hij dat Duitsland de bezette gebieden zou kunnen behouden na de dood van Hitler. Na de mislukte aanslag werd hij in augustus aangegeven en gearresteerd. Na een proces voor een Volksgericht werd hij ter dood veroordeeld. Het vonnis werd in februari 1945 in de Plotzensee-gevangenis voltrokken.

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 20: Hitlers tegenstanders

Rechtsboven:
Goerdeler, die veel krediet had bij buitenlandse regeringsfunctionarissen, diplomaten en industriëlen, werd door de samenzweerders uitverkoren om Hitler na diens dood op te volgen. Hier zien we hem tijdens zijn proces na de mislukte aanslag.

Goering, Carin (1888 – 1931)

De eerste vrouw van Hermann Goering. Carin von Fock-Kantzow was al getrouwd toen ze Goering in het begin van de jaren 20 in haar geboorteland Zweden leerde kennen. Ze was direct onder de indruk van de jonge piloot en nadat Carin en haar man, graaf Von Kantzow, als vrienden uit elkaar waren gegaan, trouwde ze in november 1922 met Goering. Beiden werden aanhangers van Hitler nadat ze een toespraak van hem hadden bijgewoond. Toen Goering later gewond raakte tijdens de mislukte putsch in München, verpleegde Carin hem hoewel ze zelf ook ziek was. Nadat ze in 1928 uit hun ballingschap terugkeerden, fungeerde Carin als gastvrouw voor haar man terwijl hij carrière maakte. De aantrekkelijke, politiek bewuste Zweedse aristocrate was een van de weinige vrouwen bij wie Hitler zich op zijn gemak voelde. Carin kreeg TBC en stierf op 17 oktober 1931 na een lang ziekbed. Goering was kapot van haar dood en liet haar begraven op zijn landgoed in Schorfheide, ten noorden van Berlijn. Hij veranderde de naam van het landgoed in Karinhall.

Boven:
Carin von Fock-Kantzow, dochter van een Zweedse officier en een Engelse dame, trok de aandacht van de jonge Hermann Goering tijdens zijn verblijf in Zweden.

Goering, Emmy (1893 - 1973)

De gescheiden Emmy Sonnemann die op 10 april 1935 de tweede Frau Goering werd, was een bekende actrice. Deze grote en zeer gezonde dame was in alles het tegenbeeld van haar voorgangster. Het huwelijk was het grootste sociale evenement van het Derde Rijk. Omdat Hitler niet getrouwd was, werd Emmy Goering de 'first lady' van het Derde Rijk en concentreerde het sociale leven in Berlijn en Berchtesgaden zich rond haar. Na de oorlog werd het haar vanwege haar positie binnen de nazi-partij verboden weer als actrice te gaan werken. Haar dochter Edda werd naar de dochter van Mussolini vernoemd.

Rechts:
Het huwelijk tussen Hermann Goering en Emmy Sonnemann in april 1935 werd als een groots staatsgebeuren gevierd. De nieuwe Frau Goering was een stabiele, gezonde vrouw, die in niets op haar frêle voorgangster leek.

Goering, Herman Wilhelm (1893 - 1946)

Herman Goering was na Hitler de tweede man in de nazi-hiërarchie. Als jachtvlieger haalde hij tijdens de Eerste Wereldoorlog 22 vijanden neer en kreeg hij de veelbegeerde *Pour le Mérite*. Deze flamboyante, charmante figuur werd in 1923 lid van de nieuw opgerichte nazi-partij. Hij raakte gewond tijdens de coup in München in 1923 en ontwikkelde vervolgens een verslaving voor de pijnstillers die hij kreeg. Nadat de nazi's aan de macht kwamen, bekleedde hij diverse functies. Door zijn rol als *Reichsmarschall* en Opperbevelhebber van de Luftwaffe werd hij internationaal bekend. Hij dankte zijn populariteit aan de successen die de luchtmacht in het begin van de oorlog boekte, maar toen de oorlog zich tegen Duitsland keerde, trok hij zich steeds meer terug.

Goering misbruikte zijn positie om enorme rijkdommen te vergaren: hij was een van de meest enthousiaste plunderaars van de Europese kunstschatten. Na zijn gevangenneming door de Amerikanen voerde hij een felle, maar nutteloze verdediging in Neurenberg. Hij werd veroordeeld voor oorlogsmisdaden, maar was de galg te slim af door daags voor zijn executie, op 15 oktober 1946, cyanide in te slikken. Dit vergif was waarschijnlijk binnengesmokkeld door zijn vrouw, Emmy.

Rechts:
Hermann Goering poseert voor zijn tweede huwelijk in 1935. Op dit moment was hij waarschijnlijk de op een na machtigste man in Duitsland, na zijn Führer die hij slaafs volgde.

Greim, Robert Ritter von (1892 - 1945)

De laatste man die door Hitler tot veldmaarschalk benoemd werd. Robert Ritter von Greim had vanwege zijn successen als jachtvlieger in de Eerste Wereldoorlog de *Pour le Mérite* gekregen. Hij voerde *Fliegerkorps* V aan tijdens de Slag om Engeland en was de rest van de oorlog vooral aan het Oostfront, waar hij opklom tot de rang van *Generaloberst* over *Luftflotte* 6.

Op 24 april 1945 vloog hij op bevel van Hitler in een kleine Fieseler Storch naar Berlijn, in het gezelschap van de testpilote Hanna Reitsch. Von Greim raakte hierbij gewond, maar werd toch benoemd tot bevelvoerder van de Luftwaffe als vervanger van Goering. De gezette *Reichsmarschall* was namelijk bij Hitler uit de gunst geraakt door voor te stellen de macht over het Reich aan hem over te geven. De nieuwe *Generalfeldmarschall* Von Greim kon onder artillerievuur de stad verlaten met instructies voor de nazi-leiders die nog vrij waren en nog bereikt konden worden. Von Greim werd in Beieren door de Amerikanen gevangen genomen. Hij pleegde in mei 1945 zelfmoord.

Rechts:
Na de Slag om Engeland bracht Robert Ritter von Greim het grootste deel van de oorlog aan het Oostfront door.